बागमती प्रदेश सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

एकिकृत कृषि विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८१

स्वीकृत मितिः२०८१/०७/०६

प्रस्तावनाः कृषि क्षेत्रको दिगो विकासको लागि भौगोलिक सम्भाव्यता, तुलनात्मक लाभ र कृषकको मागको आधारमा कृषि जन्य बाली वस्तुहरुको उत्पादन, प्रशोधन तथा बजारीकरण प्रबर्द्धन सम्बन्धि कार्यक्रमहरुलाई व्यवस्थित, पारदर्शी र प्रभावकारी ढङ्गबाट सञ्चालन गर्नका साथै समयसापेक्ष परिमार्जित स्थानीय र नविनतम कृषि प्रविधिहरु कृषक तथा कृषि उद्यमीहरु समक्ष पुऱ्याई कृषि प्रसारका गतिविधिहरुलाई प्रभावकारी बनाउन बाञ्छनीय भएकाले प्रदेश विनियोजन ऐन, २०८१ को दफा ११ को उपदफा (२)ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी मन्त्रालयबाट यो कार्यविधि स्वीकृत गरी लागू गरिएको छ ।

परिच्छेद -१

प्रारम्भिक

१. **संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ** : (१) यस कार्यविधिको नाम "एकिकृत कृषि विकास कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०८१" रहेको छ ।

(२) यो कार्यविधि स्वीकृत भएको मितिदेखि प्रारम्भ हुनेछ ।

२. **परिभाषाः** विषय वा प्रसंगले अर्को अर्थ नलागेमा यस कार्यविधिमा,-

(क) **"आपूर्तीकर्ता"** भन्नाले प्रचलित कानुन बमोजिम दर्ता भई कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक उत्पादन सामाग्री लगाएतका सेवा आपुर्ति गर्ने इजाजत प्राप्त उत्पादक तथा वितरक संस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।

(ख) **"आवेदक"** भन्नाले कार्यक्रममा प्रस्ताव पेश गरेका कार्यक्रम अनुसारका लक्षित समुह सम्झनु पर्छ ।

(ग) **"उत्पादन सामाग्री"** भन्नाले कृषि उत्पादनमा प्रयोग हुने मल, बिउ, बेर्ना, औषधि, विषादी, जैविक पदार्थ तथा हर्मोन, कृषि चुन तथा रसायन, कृषि औजार उपकरण, लगायतका कृषि उत्पादन कार्यमा टेवा पुर्याउने अन्य सामाग्री/वस्तुलाई समेत बुझ्नु पर्छ ।

(घ) **"कार्यक्रम"** भन्नाले वार्षिक स्वीकृत कार्यक्रम र बजेट सम्झनु पर्छ ।

(ङ) **"कृषि पूर्वाधार"** भन्नाले सार्वजनिक/सामुदायीक/निजी प्रयोजनका लागि निर्माण हुने कृषि बजार पूर्वाधार, नर्सरी स्थापना, संरक्षित संरचना, सिंचाई संरचना जस्ता कृषि उत्पादन, प्रशोधन र बजार सम्बन्धि विभिन्न पूर्वाधारलाई बुझ्नु पर्छ ।

(च) **"प्राङ्गारिक मल"** भन्नाले प्राणी वा वनस्पतिजन्य वा त्यस्तो दुवै प्रकारका सामाग्रीलाई पूर्ण रुपमा विघटन/डिकम्पोज गरी पोषकतत्व वृद्धि गर्न वा अन्य कुनै प्रयोजनका लागि रसायनिक श्रोतका सिन्थेटिक केमिकल नमिसाई धुलो, दानादार वा झोलको रुपमा बनाइएको बाली बिरुवाको पोषणको लागि प्रयोग गरिने कार्बनयुक्त पदार्थ सम्झनु पर्दछ ।

(छ) **"प्रदेश"** भन्नाले बागमती प्रदेश सम्झनु पर्छ ।

(ज) **"मन्त्रालय"** भन्नाले कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालयलाई सम्झनु पर्छ ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

(झ) **"निर्देशनालय"** भन्नाले मन्त्रालय मातहत कृषि विकास निर्देशनालय सम्झनु पर्छ ।

(ञ) **"लाभग्राही"** भन्नाले कार्यक्रममा सहभागी हुनका लागि छनौट भएका लक्षित समुह सम्झनु पर्दछ ।

(ट) **"कार्यालय"** भन्नाले निर्देशनालय मातहतका कार्यक्रमसँग सम्बन्धित कार्यालयहरुलाई सम्झनु पर्दछ ।

(ठ) **"समिति"** भन्नाले यस कार्यविधिको दफा ५ बमोजिम गठित समिति सम्झनु पर्छ ।

(ड) **"साझेदार"** भन्नाले कार्यक्रम सञ्चालनको लागि कार्यक्रम बमोजिमको लागतमा साझेदारी गर्ने गरी छनौट भएका आवेदकहरु सम्झनु पर्छ ।

(ढ) **"सामुहिक खेती"** भन्नाले कृषि उपजहरुको उत्पादन, सेवा प्रवाह लगायतका कृषिजन्य क्रियाकलाप अधिकतम सामुहिक रुपमा हुने, लगानीको आधारमा सामुहिक रुपमा प्रतिफल बाँडफाँड गर्ने गरी संचालन हुने खेती व्यवस्था सम्झनु पर्दछ ।

(ण) **"स्थानीय तह"** भन्नाले प्रदेशमा रहेका महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका, नगरपालिका र गाउँपालिकालाई सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद- २

कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रमहरुको कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रिया

३. <u>सूचना प्रकाशनः</u> (१) कार्यक्रम संचालनको लागि निर्देशनालय/कार्यालयले २१ दिनको म्याद राखी सार्वजनिक सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ । निर्देशनालय/कार्यालयले तोकिएको अनलाइन माध्यमबाट समेत प्रस्ताव पेश गर्ने गरी सूचना आह्वान गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा १ बमोजिम सूचना प्रकाशन गर्दा माग बमोजिम आवेदन नपरेमा ७ दिनको समयसीमा राखि पुनः सूचना प्रकाशन गर्नु पर्नेछ ।

४. प्रस्ताव पेश गर्नेः (१) निर्देशनालय/कार्यालयमा निवेदन र अनुसूची-४ बमोजिमको ढाँचामा आवेदकले प्रस्ताव पेश गर्नुपर्नेछ । प्रस्ताव पेश गर्दा आवेदकले सरकारी सुविधाको हिनामिना नगर्ने, सोही कार्यको लागि अन्य निकायबाट सुविधा नलिएको प्रतिबद्धता जनाउनु पर्नेछ ।

(२) कार्यक्रममा प्रस्ताव पेश गर्ने आवेदकले कम्तिमा कार्यविधिले तोके बमोजिमको क्लष्टरको मापदण्ड बमोजिमको क्षेत्रफलमा प्रस्तावित बाली/वस्तुको उत्पादन गर्नु पर्नेछ ।

५. प्रस्ताव मूल्याङ्कनः (१) निर्देशनालय/कार्यालयमा पेश हुन आएका प्रस्तावहरु मूल्याङ्कन गरी छनौट सिफारिस गर्न कार्यालयमा देहाय बमोजिमको मूल्याङ्कन समिति रहनेछ ।

क. निर्देशक/कार्यालयको प्रमुख वा निजले तोकेको बरिष्ठ अधिकृत/अधिकृत, निर्देशनालय/कार्यालय — संयोजक

ख. वरिष्ठ अधिकृत/अधिकृत, सम्बन्धित शाखा, निर्देशनालय/कार्यालय — सदस्य

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

ग. योजना हेर्ने अधिकृत, निर्देशनालय/कार्यालय सदस्य

घ. प्रमुख, आर्थिक प्रशासन शाखा, निर्देशनालय/कार्यालय सदस्य

ङ. प्रमुख, खरिद एकाई, निर्देशनालय/कार्यालय सचिव

(२) समितिले आवश्यकता अनुसार बढीमा तीन जना विषयको विज्ञलाई बैठकमा आमन्त्रण गर्न सक्नेछ ।

(३) समितिले अनुसूची ९ बमोजिमको मूल्यांकनको मापदण्डमा आधारित रही प्राप्त प्रस्तावहरुको मुल्यांकन गर्ने छ ।

(४) समितिले कार्यक्रमको आवश्यकता बमोजिम अनुसूची ९ बमोजिमको मापदण्डहरुको सूचना प्रकाशन गर्नु पूर्व थप विस्तृतिकरण गर्न सक्नेछ ।

(५) आवश्यकता अनुसार मूल्याङ्कन समितिले स्थलगत अनुगमन गर्न सक्नेछ ।

६. <u>सम्झौता प्रक्रिया:</u> (१) छनौट भएका साझेदारलाई कम्तीमा ७ दिनको म्याद दिई सम्झौता गर्न आशयको सूचना दिनु पर्नेछ ।

(२) छनौट भएका साझेदारलाई आशयको सूचनाको म्याद समाप्त भए पछी कम्तीमा ७ दिनको म्याद दिई सम्झौताको लागि सूचित गर्नु पर्नेछ ।

(३) आवेदकले पेश गरेको क्रियाकलाप र कार्य योजना निर्देशनालय/कार्यालयले आवश्यकता र औचित्यताका आधारमा संशोधन गरी अनुसूची-५ बमोजिमको ढाँचामा सम्झौता गरिनेछ। सम्झौता गर्नु अघि साझेदारले अन्य तह र कार्यक्रमबाट दोहोरो सुविधा नलिएको प्रतिवद्धता पेश गर्नु पर्नेछ।

(४) निर्देशनालय/कार्यालयबाट सम्पादन गरिने कार्यक्रमको हकमा सम्झौता गर्नका लागि निर्देशनालय/कार्यालयले उपलब्ध गराएको धरौटी खाता/विविध खर्च खातामा कार्यक्रम अन्तरगत साझेदारले व्यहोर्नु पर्ने रकम जम्मा गरेको सक्कल भौचरका साथ आउनु पर्नेछ ।

(५) समय सीमा भित्र सम्झौता गर्न नआएमा क्रमशः वैकल्पिक प्राथमिकतामा रहेका आवेदकहरुसँग सम्झौता गर्न सकिनेछ।

परिच्छेद-३

कृषि व्यवसाय प्रबर्द्धन अन्तरगतका कार्यक्रम र सञ्चालनका प्राविधिक पक्ष

७. विभिन्न बाली/वस्तुहरुको प्रबर्द्धन कार्यक्रम

(१) परिचयः जिल्लाका प्राथमिकता अनुसारका बाली/वस्तुहरुमा व्यवसायिकीकरण र आधुनिकीकरण मार्फत स्थानीय मागको पूर्ती र समग्र प्रदेशलाई कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर बनाउन प्रदेशभरका सबै जिल्लाहरुमा निश्चित क्लष्टरहरु छनौट गरी एकिकृत रुपमा यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । गुणस्तरीय तरकारी बिउ/बेर्ना तथा नश्लको प्रयोग, उन्नत प्रविधिको प्रयोग, आवश्यक कृषि पूर्वाधार निर्माण तथा सुदृढीकरण र उत्पादित वस्तुको विविधिकरण मार्फत कृषि व्यवसायलाई व्यवसायिक र नाफामुखी बनाई कृषि उपजहरुको आयात प्रतिस्थापन तथा

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

निर्यात प्रवर्द्धनमा सघाउ पुऱ्याउँदै कृषकको आयस्तरमा सुधार गर्न यस कार्यक्रमले सहयोग गर्नेछ ।

(२) लक्षित समूहः कृषक समुह, कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, निजी कृषि फर्म/कृषि कम्पनीहरु ।

(३) संचालन गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरुः यस कार्यक्रम अन्तर्गत खाद्यान्न, दलहन, तेलहन, रैथाने बाली, फलफूल, चिया, कफी, तरकारी बाली, मसलाबाली, मौरी, च्याउ, रेशम, लाहा लगायतका स्वीकृत कार्यक्रममा तोकिएका बालीहरुको प्रवर्द्धन हुने कार्यक्रम संचालन गर्न सकिनेछ । कृषि जन्य बाली वस्तुहरुको प्रवर्द्धनका लागि देहाय बमोजिमका क्रियाकलापहरु संचालन गर्न सकिनेछ ।

क. बीउ, बेर्ना, मल, विषादी, सुक्ष्म खाद्य तत्व लगायतका उत्पादन सामाग्री सहयोग

ख. सिंचाई संरचना निर्माण, मर्मत सुधार तथा सिंचाईका लागि आवश्यक सामाग्री खरिद

ग. तरकारी, च्याउ तथा पुष्प खेती तथा नर्सरी व्यवसायका लागि संरक्षित संरचना लगायतका पूर्वाधार निर्माण

घ. बाली/वस्तु उत्पादनमा आवश्यक यन्त्र उपकरण तथा नविनतम प्रविधि अबलम्वनमा सहयोग

ङ बाली/वस्तु अनुसार आवश्यक कृषि पूर्वाधार निर्माणमा सहयोग

च. उत्पादनोपरान्त प्रविधिः भण्डारण, प्रशोधन तथा बजारीकरण सहयोग

छ. प्राविधिक सहयोग

ज. अभिमुखीकरण तालिम आदि ।

(४) आधारभुत मापदण्ड

४.१ कार्यक्रम क्लष्टर :

क. कार्यक्रम अनुसूची ६ बमोजिमको न्युनतम क्षेत्रफल भएको क्लष्टरमा संचालन गरिनेछ ।

ख. क्लष्टरमा कार्यक्रम संचालन गर्दा कृषक समूह वा सहकारीको हकमा प्रति सदस्य कृषक खाद्यान्न, दलहन, तेलहन, आलु, बालीको हकमा २ रोपनी हुने गरी, रैथाने बाली, तरकारी, मसलाबाली, फलफूल, कफी बालीको हकमा कम्तिमा १ रोपनी हुने गरी र चिया खेतीको हकमा कम्तीमा ४ रोपनी हुने गरी प्रति समूह वा सहकारीबाट कम्तिमा अनुसूची ६ बमोजिमको क्लष्टर बराबरको क्षेत्रफल पुगेको हुने गरी संचालन गर्नुपर्ने छ ।

ग. मौरीपालन क्लष्टर निर्माण गर्दा कृषक समुह वा सहकारीको हकमा प्रति सदस्य सेराना मौरीको हकमा कम्तीमा ५ घार र मेलिफेरा मौरीको हकमा कम्तीमा १० घार मौरीपालन भएको वा हुने गरी अनुसूची ६ बमोजिमको क्लष्टर बराबर संख्या भएको वा हुने गरी संचालन गर्नु पर्नेछ ।

घ. क्लष्टरको छनौट गर्दा सम्भव भएसम्म एकै रोड कोरिडोर समेट्ने क्षेत्र, नजिकको दुरीमा बजार भएको क्षेत्र छनौट गर्नु पर्नेछ ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

४.२. खाद्यान्न, दलहन, तेलहन बाली :

खाद्यान्न, दलहन, तेलहन मात्र उत्पादन हुने क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिई कार्यक्रम संचालन गर्नु पर्नेछ ।

४.३ तरकारी खेती :

क. संरक्षित संरचना निर्माण गरी उच्च मूल्य तरकारी उत्पादनका लागि आवश्यक जनशक्ति तथा प्राविधिक ज्ञानको व्यवस्था भएको हुनु पर्नेछ ।

ख. संरक्षित संरचना निर्माण गरी तरकारी खेती गर्दा संरक्षित संरचनाको न्युनतम क्षेत्रफल १ रोपनी हुनु पर्नेछ । संरक्षित संरचना निर्माण गर्दा हाइटेक ग्रिनहाउस, नेचुरल्ली भेन्टिलेटेड ग्रिनहाउस, एग्रि नेटहाउस, जि.आइ., फलाम/बाँस प्रयोग गरी बनाइएको प्लाष्टिक घर निर्माण गर्न सकिनेछ । संरक्षित संरचनाको न्युनतम स्पेसिफिकेसन अनुसूची ७ बमोजिम हुनेछ ।

४.४ फलफूल खेती :

क. फलफूल खेतीको हकमा प्रयोग गरिने बिरुवा सम्बन्धित कार्यालयको सिफारिसमा आधिकारिक स्रोतबाट खरिद गरिएको हुनु पर्नेछ ।

ख. नयाँ बगैंचा स्थापना र बिस्तार गर्ने क्षेत्रफलको भौगोलिक अवस्था र हावापानी सम्बन्धित फलफूल बालीका लागि उपयुक्त हुनु पर्नेछ ।

ग. किवी फलका लागि प्रयोग गरिने थाँक्राको हकमा कंक्रिट थाँक्रा निर्माण गर्ने भएमा Reinforced Concrete Cement (RCC) को हुनु पर्ने, ८ मि.मि. को कम्तिमा ४ वटा रडहरु प्रयोग गरिएको, कम्तिमा ८ फिट उचाई र ४x४ इन्च चौडाई भएको, सिमेन्ट, बालुवा र एग्रिगेट्सको अनुपात १:१.५:३ हुने गरी निर्माण गर्नु पर्ने र होरिजेन्टल बार कम्तीमा १.५ इन्चको हुनु पर्ने र जि.आइ. तारको मोटाई कम्तीमा १० SWG हुनु पर्नेछ भने किवी फलमा एम. एस. वा जि. आइ. को टि बारको हकमा कम्तीमा ८ फिट उचाई भएको २ मि.मि. मोटाई र ४० मि.मि. मोटाई भएको र जि.आइ. तारको मोटाई कम्तीमा १० SWG हुनु पर्नेछ ।

ग. ड्रागन फ्रुटका लागि प्रयोग गरिने थाँक्राको हकमा कंक्रिट थाँक्रा Reinforced Concrete Cement (RCC) को हुनु पर्ने, ८ मि.मि. को कम्तिमा ४ वटा रडहरु प्रयोग गरिएको, कम्तिमा ७ फिट उचाई र ४x४ इन्च चौडाई भएको, सिमेन्ट, बालुवा र एग्रिगेट्सको अनुपात १:१.५:३ हुने गरी निर्माण गर्नु पर्नेछ ।

४.५ मसलाबाली :

क. अलैंची खेतीका लागि पर्याप्त सिंचाई सुविधा वा स्रोत उपलब्ध भएको क्षेत्र छनौट गर्नु पर्नेछ भने नयाँ बगान स्थापना गरिने क्षेत्रमा उचित छहारी व्यवस्थापन भएको हुनु पर्नेछ ।

ख. लसुन खेती प्रबर्द्धन कार्यक्रम समुद्र सतह देखी १५०० मिटर भन्दा बढी उचाई भएका क्षेत्रहरुमा संचालन गरिनेछ ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

४.६ चिया/कफीः चिया/कफी खेती कार्यक्रम संचालन गर्दा राष्ट्रिय चिया तथा कफी विकास बोर्डबाट तोकिएको प्रदेश भित्रका सम्भाव्य क्षेत्रलाई प्राथमिकता दिई संचालन गरिनेछ ।

क. कफी खेतीको हकमा प्राङ्गारिक कफी खेतीलाई विशेष प्राथमिकता दिइने हुनाले प्राङ्गारिक कफी खेती गर्ने आधारहरु पर्याप्त हुनु पर्नेछ ।

ख. सिफारिस गरिएको क्षेत्रमा कफी खेती गर्दा कफी बिरुवा रोप्नु पूर्व नै छहारी व्यवस्थापन गरी सकेको हुनु पर्नेछ ।

४.७ च्याउ खेती :

क. सिताके च्याउ खेती गर्दा समुद्र सहत देखि १००० मिटर भन्दा माथिको क्षेत्रमा गर्नु पर्नेछ ।

ख. सिताके च्याउ खेती गरिने काठको मुडाको आकार न्युनतम ४ इन्च व्यास भएको र ३ फिट लम्बाई भएको हुनु पर्नेछ ।

४.८ मौरी पालन :

क. सेराना मौरीको हकमा मौसम अनुसार पर्याप्त चरनको उपलब्धता भएको क्षेत्र हुनु पर्नेछ भने मेलिफेरा मौरीपालनको हकमा चरन पात्रो, चरन व्यवस्थापनको उचित ज्ञान/योजना हुनु पर्नेछ ।

ख. व्यवसायिक मौरीपालनका लागि मौरीपालन सम्बन्धि आधारभुत तालिम लिएको हुनु पर्नेछ ।

४.९ रेशम खेतीः

क. रेशम खेतीको हकमा कार्यक्रम निजी फर्मको हकमा ५ बाकस र कृषक समुह वा सहकारीको हकमा प्रति सदस्य कम्तीमा १ बाकस कीरापालन गर्ने गरी संचालन गर्नु पर्नेछ ।

क. व्यवसायिक रेशम खेतीका लागि किम्बु बगैंचाको स्थापना गरी सकेको हुनु पर्नेछ ।

ख. व्यवसायिक रेशम खेतीका लागि रेशम खेती सम्बन्धि आधारभुत तालिम लिएको हुनु पर्नेछ ।

ग. रेशम मूल्य शृंखलाका कोया उत्पादन देखि धागो उत्पादन सम्मका मूल्य शृंखलाका सम्पूर्ण गतिविधिहरु एकिकृत रुपमा संचालनका लागि प्रथमिकता दिनु पर्नेछ ।

८. कौसीखेती प्रबर्द्धन कार्यक्रम

(१) परिचयः शहरी क्षेत्रका बासिन्दाहरुमा खेती गर्ने जमिन अभाव तथा पेशागत व्यस्तताका कारणले सबै प्रकारका दैनिक उपभोग्य कृषि वस्तुहरु बजारबाट किनेर खानु पर्ने बाध्यता रहेको छ । शहरी आम उपभोक्ताहरु ताजा तरकारीका लागि पूर्ण रुपमा परनिर्भर रहेको र शहरमा आपूर्ती हुने तरकारीको व्यवसायिक उत्पादनमा उच्च दरमा रसायनिक विषादी तथा अन्य रसायनहरु प्रयोग हुने भएको कारण उनीहरु ताजा र स्वस्थ तरकारीको उपभोगबाट बन्चित समेत भएका छन् । यस परिप्रेक्ष्यमा कृषि क्षेत्रमा उपलब्ध नविनतम प्रविधिको प्रयोग गरी स्वयं उपभोक्ताहरुलाई नै ताजा तरकारी उत्पादनमा संलग्न गराउनका लागि कौशी खेती प्रबर्द्धन कार्यक्रम संचालन गर्न आवश्यक देखिएको छ ।

माननीय प्रदेश मन्त्री

(२) लक्षित समुहः शहरी क्षेत्र भित्रका कौशी खेती गर्न इच्छुक कृषक समुह, कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, टोल विकास संस्था, निजी फर्म,

(३) संचालन गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरु

क. बीउ, बेर्ना, मल, कोकोपिट लगायतका मेडिया, विषादी, सुक्ष्म खाद्य तत्व लगायतका उत्पादन सामाग्री सहयोग

ख. ग्रो ब्याग, गमला वा स्पाइरोफर्म बाकस, कम्पोष्ट मल बनाउनका लागि ड्रम, जैविक विघटक सुक्ष्म जिवाणु आदि सामाग्री सहयोग

ग. थोपा सिंचाईका लागि आवश्यक सामाग्रीहरु

घ. साना हाते औजारहरु, स्प्रेयर

ङ. Rain shelter, हाइड्रोपोनिक्स लगायत नविनतम प्रविधि र संरचना निर्माण

च. प्राविधिक सहयोग

छ. अभिमुखीकरण तालिम आदि ।

(४) आधारभुत मापदण्ड

क. कौसीखेती गर्न ईच्छुक नजिकका वा छिमेकका न्यूनतम २५ घरधुरीहरु मिली वडामा एउटै क्लाष्टर हुने गरी निवेदन दिनुपर्नेछ ।

९. संरक्षित संरचनामा तरकारी, पुष्प तथा उच्च मूल्य बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम

(१) परिचयः तरकारी, पुष्प तथा उच्च मूल्य बालीको प्रतिकूल मौसममा उत्पादन, शत्रुजीवहरुबाट संरक्षण गरी विषादीको उपयोगमा कमी, मल तथा पानीको नियन्त्रित प्रयोग र अधिक्तम उपयोग गरी आधुनिक प्रविधिमा परिणत गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व बढाउन यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

(२) लक्षित समुहः कृषक समुह, कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, निजी कृषि फर्महरु ।

(३) संचालन गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरु

क) यस कार्यक्रम अन्तरगत संरचना अन्तर्गत प्लाष्टिक प्रयोग गरिएका नेचुरल्ली भेन्टिलेटेड ग्रिनहाउस, हाइटेक ग्रिनहाउस, एग्रि नेटहाउस साथै जि.आइ., फलाम/बाँस प्रयोग गरी बनाइएको प्लाष्टिक घर निर्माण गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ ।

(४) आधारभुत मापदण्डः

क) संरक्षित संरचनाको न्यूनतम कूल क्षेत्रफल १८० वर्ग मिटर हुनुपर्नेछ

ख) संरक्षित संरचनाको न्यूनतम स्पेसिफिकेसन अनुसूची ७ बमोजिम हुनेछ ।

१०. स्मार्ट एग्रिकल्चर प्रविधि अवलम्बन कार्यक्रमः

(१) परिचयः कृषि र सूचना प्रविधिको क्षेत्रमा विकास भएका नविनतम प्रविधि तथा अवधारणाहरुको प्रयोग गरी कृषि क्षेत्रको आधुनिकीकरण मार्फत उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नका लागि यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

(२) लक्षित समुहः व्यवसायिक तरकारी उत्पादन कार्यमा संलग्न निजी कृषि फर्महरु।

(३) संचालन गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरु

क. स्मार्ट नर्सरीः स्वस्थ बेर्ना उत्पादनका लागि पोलीहाउस निर्माण गरी पोलिहाउस भित्र तापक्रम र आद्रता अनुकुल बनाउन उपकरण जडान, सिंचाईका लागि फगर लगायतका संरचना जडान ।

ख. संरक्षित संरचनामा तरकारी खेतीः अटोमेटेड हाइटेक ग्रिनहाउस निर्माण, भर्टिकल फार्मिङ, हाइड्रोपोनिक्स, एरोपोनिक्स प्रविधिको प्रयोग ।

ग. स्मार्ट सिंचाईः थोपा सिंचाई, बुम सिंचाई, स्पिङ्कलर सिंचाई जस्ता माइक्रो इरिगेसन प्रविधि जडान, माटोको चिस्यान र मौसम अवस्थाहरुको आधारमा सेन्सर र नियन्त्रकहरुको प्रयोग गरी सिंचाइमा तालिका बनाउने ।

घ. स्मार्ट बाली संरक्षणः कीरा नियन्त्रण प्रणाली जडान, कीरा नियन्त्रणको लागि प्राकृतिक शिकारी वा जैविक कीटनाशकहरुको प्रयोग ।

ङ. स्मार्ट बाली पोषणः बिरुवाका लागि खाद्य तत्वहरुको उपयोगिता बढाइ बालीको उत्पादन बढाउन फ़र्टिगेसन प्रणाली को जडान, सेन्सर को प्रयोग गरि फ़र्टिगेसन लाई अटोमेसन मा लैजान सकिने ।

च. स्वचालित मेसिनरी र रोबोटिक्सः बाली, माटो र मौसमको जानकारी र त्यसलाई बालीको उत्पादनका लागि अनुकुल बनाउन जडान गरिएका कन्ट्रोलर, विभिन्न सेन्सर र मेसिन प्रयोग गरी मल र पानी दिन स्वचालित प्रणालीको जडान, क्लाउड कम्प्युटिङबाट सङ्कलन गरिएको डाटाको भण्डारण र विश्लेषण, बालीको स्वास्थ्य निगरानी गर्न, रोगहरू पत्ता लगाउन, र उत्पादन क्षमताको मूल्याङ्कन गर्न हवाई इमेजिङको लागि ड्रोनको प्रयोग ।

(४) आधारभुत मापदण्डः

क. खुला जमिनमा तरकारी खेतीको हकमा न्युनतम ३ रोपनी र संरक्षित संरचनामा तरकारी खेतीको हकमा न्युनतम १८० वर्ग मिटरको संरचनामा खेती गरिएको हुनु पर्नेछ ।

११. साना सिंचाई निर्माण कार्यक्रमः

(१) परिचयः साना सिंचाई संरचनाहरुको निर्माण तथा मर्मत सम्भार गरी खेतीयोग्य जमिनमा सिंचाई सुविधाको व्यवस्थापन तथा विस्तार गरी कृषि उत्पादन तथा उत्पादकत्त्व वृद्धि गर्न यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

(२) लक्षित समुहः कृषक समुह, कृषि उत्पादनमा संलग्न सहकारी, निजी कृषि फर्महरु।

(३) संचालन गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरु

क. बढीमा २५ हेक्टर सम्म सिंचाई सुविधा दिने कुलो निर्माण एवं मर्मत सम्भार, एच.डी.पी.ई पाइप, स्यालो बोरिङ्ग, इनार निर्माण, पानी तान्ने पम्प, थोपा सिंचाई स्प्रिङ्कलर सिंचाई जस्ता सुक्ष्म सिंचाई, प्लाष्टिक पोखरी निर्माण, सिमेन्ट पोखरी निर्माण आदि कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

(४) आधारभुत मापदण्डः

क. प्लाष्टिक पोखरी निर्माणको हकमा २५० GSM को प्लाष्टिक प्रयोग गर्नुपर्नेछ

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

ख. पोखरी निर्माण गर्दा कम्तिमा ३०,००० लिटर पानी अट्ने क्षमताको हुनुपर्नेछ
ग. सिंचाई कुलोले कम्तिमा १५ घरधुरी लाभान्वित भएको हुनु पर्नेछ
घ. स्यालो बोरिङको हकमा कम्तीमा १ हेक्टर कमाण्ड क्षेत्र हुनु पर्नेछ ।

१२. वातावरण अनुकुलित व्यवसायिक च्याउ खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रमः

(१) परिचयः नेपालमा खेती गरिने विभिन्न जातका च्याउहरु मध्ये गोब्रे च्याउ तथा अन्य उच्च मूल्य प्रजातीका च्याउहरुको उत्पादनका लागि वातावरण अनुकुलित संरचना निर्माण मार्फत बर्षैभरी च्याउ उत्पादन गरी आयात प्रबर्द्धनका गर्नुका साथै रोजगारी प्रबर्द्धन गरी कृषकको आयस्तरमा सुधार गर्नका लागि यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

(२) लक्षित समुहः कृषक समुह, कृषि उत्पादनमा संलग्न सहकारी, निजी कृषि फर्महरु ।

(३) संचालन गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरुः

क. च्याउ खेतीका लागि वातावरण अनुकुलन गर्न उपयुक्त संरचनाको निर्माण
ख. निर्माण भएको वा निर्मित संरचनामा तापक्रम, सापेक्षिक आद्रता, हावाको संचार लगायतलाई च्याउ खेतीका लागि अनुकुलित बनाउन आवश्यक पर्ने मेशिनरीहरु जडान

(४) आधारभुत मापदण्डः

क. च्याउ खेती गरिने संरचना वातावरण अनुकुलित हुने प्रविधि वा उपकरणको प्रयोग गर्न उपयुक्त हुने हुनु पर्दछ ।

१३. च्याउको क्यानिङ उद्योग स्थापना कार्यक्रमः

(१) परिचयः बागमती प्रदेशमा उत्पादन हुने गोब्रे च्याउलाई क्यानिङ गरी बजार माग बमोजिम आपुर्ती गर्नका लागि यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ । च्याउको क्यानिङ उद्योग स्थापनाबाट बट्टा बन्द अवस्थामा आयात हुने गोब्रे च्याउको आयात प्रतिस्थापन भई व्यवसायिक गोब्रे च्याउ खेतीको प्रबर्द्धनमा समेत सघाउ पुग्नेछ ।

(२) लक्षित समुहः कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी, निजी कृषि फर्महरु ।

(३) संचालन गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरुः

क. गोब्रे च्याउको क्यानिङ उद्योग स्थापनाका लागि आवश्यक संरचना निर्माण
ख. उद्योगका लागि आवश्यक मेशिनरी औजार खरिद आदि ।

(४) आधारभुत मापदण्डः

क. गोब्रे च्याउको क्यानिङका लागि स्थापना गर्न चाहने साझेदारले पर्याप्त आफ्नै कच्चा पदार्थ वा च्याउ उत्पादक कृषकहरुसँग सम्झौता पेश गर्नु पर्नेछ ।

१४. नेपाल मौरीपालक महासंघको सहकार्यमा मह संकलन केन्द्र स्थापना कार्यक्रमः

(१) परिचयः महको उत्पादन तथा बजार प्रबर्द्धनका लागि व्यवस्थित किसिमको संकलन केन्द्र निर्माणका लागि यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

(२) लक्षित समुहः नेपाल मौरीपालक महासंघ

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

(३) संचालन गरिने प्रमुख क्रियाकलापहरुः

क. मह संकलनका लागि संकलन केन्द्रका लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माण

ख. मह संकलन केन्द्रमा भण्डारण तथा प्रशोधनका लागि आवश्यक मेशिनरी तथा औजार खरिद तथा जडान ।

(४) आधारभुत मापदण्डः

क. संकलन केन्द्र निर्माणका लागि न्युनतम १.५ कठ्ठा जमिन आवश्यक पर्नेछ ।

ख. संकलन केन्द्र निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने जग्गा नेपाल मौरीपालक महासंघ आफ्नै नाममा वा २० बर्षका लागि लिजमा लिइएको हुनु पर्नेछ ।

१५. सामुहिक खेती कार्यक्रममा सहयोग

(१) परिचयः उपलब्ध जमिनको अधिकतम उपयोगका लागि जमिनको चक्लाबन्दी गरी उन्नत प्रविधि अवलम्बन गर्दै कृषि क्षेत्रलाई आधुनिक, प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउन यस कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिनेछ ।

(२) लक्षित समुहः "सामूहिक खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५" अनुसार छनौट भएका वा सामुहिक खेती गर्ने उद्देश्यका साथ गठन गरिएका कृषक समुह वा कृषि कार्यमा संलग्न सहकारी

(३) संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु र संचालन प्रक्रियाः "सामूहिक खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम कार्यान्वयन कार्यविधि, २०७५" अनुसार छनौट भई जिल्लामा संचालनमा रहेका र दफा ५ बमोजिम छनौट भएका सामूहिक खेती गर्ने साझेदार र कार्यालय बीच आपसी समझदारीमा क्रियाकलाप तय गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिने छ । साझेदार र कार्यालयले तोकेको प्राविधिकले कार्यक्रम तथा क्रियाकलाप तयार गरी कार्यालयबाट स्वीकृत गराई देहाय बमोजिमका क्रियाकलापहरु संचालन गर्न सकिनेछ ।

क. सामुहिक खेतीको मर्म अनुरूप खण्डिकृत जमीनलाई एकीकृत गर्ने (Land pooling) कार्य

ख. बीउ, बेर्ना, मल, विषादी, सुक्ष्म खाद्य तत्व लगायतका उत्पादन सामाग्री सहयोग

ग. बगैंचा स्थापना तथा व्यवस्थापन सहयोग

घ. सिंचाई संरचना निर्माण तथा मर्मत सुधार

ङ. उत्पादनसँग सम्बन्धि पूर्वाधार निर्माणमा सहयोग

च. यन्त्र उपकरण खरिद तथा मर्मत सुधार

छ. नविनतम प्रविधि अवलम्बनमा सहयोग

ज. उत्पादनोपरान्त प्रविधिः भण्डारण, प्रशोधन तथा बजारीकरण सहयोग

झ. अभिमुखीकरण तालिम, उन्नत प्रविधि प्रदर्शन आदि ।

ञ. सामुहिक खेती प्रबर्धनको लागि आवश्यक पर्ने प्राविधिक तथा अन्य परामर्श सेवा

१६. भकारो/गोठेमल सुधार कार्यक्रम

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

(१) **परिचयः** बोट बिरुवालाई आवश्यक पर्ने खाद्य तत्वको पूर्ती गर्न प्राङ्गारिक र रासायनिक मलको प्रयोग गर्न सकिने भए तापनि नेपालमा रसायनिक मलको उपलब्धताका लागि आयातमा भर पर्नु पर्ने भएकोले कृषकहरुका लागि समयमा रसायनिक मल उपलब्ध हुन नसक्नुका साथै रसायनिक मलको जथाभावी र बढ्दो प्रयोगले माटोको उर्बराशक्तिलाई दीगो रुपमा कायम राख्न कठीनाई भएको छ । पशु वस्तुको गोबर र मुत्रबाट तयार हुने मल नेपालमा प्रयोग गरिने मुख्य प्राङ्गारिक मल हो । रसायनिक मलको प्रयोगलाई न्युनिकरण गरी दीगो भु-व्यवस्थापन गर्न स्थानीय स्तरमा उपलब्ध हुने गोठेमलको उचित व्यवस्थापन तथा गुणस्तरमा सुधार गर्न सकिएमा मलको परनिर्भतामा कम गर्न सकिन्छ। पशु वस्तुको मल मुत्रमा पाइने खाद्य तत्वलाई बचाउन र गुणस्तरमा वृद्धि गर्न भकारो सुधार गरी माटोको उर्बराशक्ति व्यवस्थापन तथा बालीको उत्पादनमा समेत वृद्धि ल्याउन यो कार्यक्रम संचालन गरिएको छ ।

(२) **लक्षित समुहः** व्यवसायिक रुपमा खेती गरिरहेका एउटै क्लष्टरमा कम्ती १० वटा भकारो सुधार गर्न इच्छुक कृषक समुह वा कृषि उत्पादनमा संलग्न सहकारी ।

(३) **संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरुः**

क. गोठको भुँई ढलान गरी मुत्र संकलनलाई प्रभावकारी बनाउने

ख. मुत्र संकलन गर्न बनाईएको नाली गोठको छानोको बलेसी भन्दा भित्र हुने गरी निर्माण गर्ने

ग. गोबर र मुत्र नै गोठे मलका प्राथमिक स्रोत भएकाले यिनको संरक्षणको लागि ध्यान दिनुपर्दछ। गोबर मात्र होइन मुत्र पनि जोगाउनुपर्दछ। मुत्र सङ्कलनका लागि गोठको भुईं नचुहिने किसिमले राम्रो व्यवस्था हुनुपर्दछ ।

घ. गाई वस्तुको मुत्र पूर्णरूपले सदुपयोग गर्नका लागि भकारोको नजिक मुत्र सङ्कलन गर्ने सानो खाडल वा टङ्की बनाई कुलेसोद्वारा मुत्र सङ्कलन हुने गरी व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

ङ. मल राख्न खाडल खन्न नमिल्ने अवस्थामा मललाई जमिनमै थुपारेर राख्न सकिन्छ। यस्तो अवस्थामा मलको वरिपरी ढुङ्गाको पर्खाल वा काठपात र स्याउलाले बार्न पनि सकिन्छ । यसो गर्दा मललाई घाम पानीबाट जोगाउन सकिन्छ ।

च. घाम पानीबाट मललाई जोगाउन मल जम्मा गर्ने भकारोलाई छानोको व्यवस्था गर्नुपर्दछ ।

छ. खाडल या थुप्रोमा पानी अथवा भल पस्न दिनु हुँदैन ।

ज. मुत्र संकलनका लागि कम्तिमा २०० लि. को कंक्रिट टयाङ्की वा पोलि टयाङ्कीको प्रयोग गर्ने र उक्त टयाङ्कीलाई छोप्ने व्यवस्था गर्ने

झ. गोठेमललाई घाम, वर्षातको पानी र भेल बाट जोगाउन भकारोको छाना निर्माण वा स्तरन्नोति एवं पर्खाल निर्माण गर्ने (आवश्यकता अनुसार)

(४) **आधारभुत मापदण्डः**

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

क. यो कार्यक्रम माटोमा प्राङ्गारिक पदार्थ कम भई सो को प्रवर्द्धन गर्न आवश्यक स्थान र पशु वस्तुको पालन सम्भाव्य क्षेत्र पहिचान गरी १० वा सो भन्दा बढी सङ्ख्यामा भकारो सुधार कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सक्ने गरी क्लस्टरमा सञ्चालन गर्नुपर्दछ ।

ख. भकारो सुधार कार्यक्रम सञ्चालनका लागि कम्तीमा २ वटा पशु वस्तु पालेको हुनुपर्ने र गोठको आकार कम्तीमा पनि ७ वर्ग मिटरको हुनुपर्दछ ।

१७. गोठेमल सुधारका लागि कम्पोस्ट पिट र मेशिनरी सहयोग कार्यक्रम

(१) परिचयः पशु वस्तुको मल मुत्रमा पाइने खाद्य तत्वलाई बचाई गुणस्तरमा वृद्धिका साथै मेशनरीको प्रयोग गरी गोठेमललाई कम तौलमा उपलब्ध गराउन यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

(२) लक्षित समुहः व्यवसायिक रुपमा गाई भैंसीपालन गर्ने निजी कृषि फर्महरु

(३) संचालन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरुः यस कार्यक्रम अन्तरगत गोठेमलको गुणस्तर सुधार गर्नका लागि देहाय बमोजिमका क्रियाकलापहरु संचालन गर्न सकिनेछ ।

क. कम्पोस्ट पिट निर्माण

ख. गोठ सुधार

ग. मेशिनरी सहयोग

घ. विघटक सुक्ष्म जिवाणु सहयोग

(४) आधारभुत मापदण्डः यस कार्यक्रमको लागि कम्तीमा १० माउ गाइ तथा भैंसी पालन गरेको हुनु पर्नेछ ।

परिच्छेद- ४

कृषि प्रसारसँग सम्बन्धित कार्यक्रमहरु र संचालन प्रकृया

१८. नविनतम प्रविधि प्रदर्शनः

(१) परिचयः बाली विशेष अपनाउनुपर्ने विशेष प्रविधिहरूको प्रयोगको उपयुक्तता देखाई कृषकहरूलाई उक्त बाली प्रविधितर्फ आकृष्ट गराउन, कृषकहरुलाई उन्नत प्रविधि वारे ज्ञान उपलब्ध गराउन, सिफारिस गरिएका प्रविधिबारे कृषकहरुलाई विश्वास र चाख उत्पन्न गराई प्रविधि ग्रहण गर्न लगाउन यो कार्यक्रम संचालन गरिनेछ। नयाँ प्रविधि र पुरानो प्रविधिको तुलनात्मक परिणामबाट कुनै नयाँ प्रविधिको महत्त्व सिद्ध गरी कृषकहरूलाई त्यस प्रति आकर्षित गराउनका लागि नतिजा प्रदर्शनी र प्रसार कार्यकर्ता, अगुवा कृषकहरुद्वारा समुहमा उन्नत कृषि प्रविधि, ज्ञान र सीपहरु प्रयोग गर्न क्रमबद्ध रुपममा उत्पादन प्रदर्शनी कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ।

(२) लक्षित समुहः नविनतम प्रविधि अबलम्बन गर्न इच्छुक कृषक समुह, कृषि उत्पादनमा संलग्न सहकारी ।

(३) कार्यक्रमको प्राविधिक पक्ष र संचालन प्रक्रियाः

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

क. कार्यक्रम संचालनका लागि कार्यालयले प्रदर्शन स्थल छनौट गरी कार्यक्रम संचालन गर्नेछ। प्रदर्शनस्थल छनौट कार्य स्थानीय तहसँग छलफल गरी तय गर्न सकिने छ । यसरी प्रदर्शनस्थल छनौट गर्दा एकैखालको प्रदर्शन एउटा वडामा बढीमा एउटा मात्र पर्ने गरी छनौट गर्नु पर्नेछ ।

ख. नविनतम प्रदर्शनी अन्तर्गत अभिमुखीकरण, बीउ, मल, विषादी, सुक्ष्म खाद्य तत्व, यन्त्र उपकरण तथा नविनतम प्रविधि अबलम्वनका लागि आवश्यक सामग्री तथा प्रविधि, प्राविधिक सहयोग लगायत अन्य नतिजा, उत्पादन तथा तरिका प्रदर्शनीसँग सम्बन्धित आवश्यक कार्यक्रम समेट्न सकिनेछ ।

ग. प्रविधि प्रदर्शनको नतिजा प्रचार प्रसार सामाग्री प्रकाशन, प्राविधिकहरुको स्थलगत अवलोकन निरीक्षणलाई कार्यक्रममा समावेश गर्न सकिनेछ ।

ग. कार्यक्रम सञ्चालनको बखत कार्यक्रमको विवरण उल्लेखित सूचना पाटि राख्नुपर्दछ ।

(४) न्यूनतम मापदण्डः

क. खुला जमिनमा तरकारी बालीका लागि कम्तीमा २ रोपनी, फलफूल बालीका लागि कम्तीमा ४ रोपनी, संरक्षित संरचनामा तरकारी खेतीका लागि कम्तीमा १८० वर्ग मिटर, खाद्यान्न बालीका लागि कम्तीमा ५ रोपनी क्षेत्रफलमा प्रदर्शनी कार्यक्रम संचलन गरिनेछ ।

१९. फलफूल बगैंचा सुदृढीकरण कार्यक्रम

(१) परिचयः व्यवस्थापनमा कमीका कारणले बर्षेनी ह्रास हुँदै गइरहेका फलफूलका बगैंचाहरुमा व्यवस्थापकीय सुधार गरी उत्पादकत्व वृद्धि गर्न तथा गुणस्तरीय फल उत्पादनमा प्राविधिक सेवा टेवा उपलब्ध गराई कृषकको आयस्तरमा सुधार गर्नका लागि व्यवसायिक स्तरमा स्थापना भएका फलफूल बगैंचाहरुको सुदृढीकरण कार्यक्रम संचालन गरिनेछ।

(२) लक्षित समुहः समस्याग्रस्त फलफूल बगैंचा धनी कृषक, कृषक समुह, कृषि उत्पादन कार्यमा संलग्न सहकारी, निजी फर्म ।

(३) कार्यक्रमको प्राविधिक पक्ष र संचालन प्रक्रियाः

क. कार्यक्रम समस्याग्रस्त, उत्पादन ह्रास हुँदै गईरहका पुराना फलफूलका बगैंचाहरुमा संचालन हुनेछ ।

ख. यस कार्यक्रम संचालनका लागि कार्यालयले दोस्रो त्रैमासिक अवधिभरका लागि सूचना प्रकाशन गर्नेछ ।

ग. समस्याग्रस्त फलफूल बगैंचा धनी कृषक, कृषक समुह, सहकारी, निजी फर्महरुले समस्याग्रस्त बगैंचाको विवरण खुलेको स्थानीय तहको सिफारिस सहित सूचना बमोजिम कार्यालयमा निवेदन दिन सक्नेछन् ।

घ. कार्यक्रम सञ्चालनका लागि कार्यालयमा प्राप्त निवेदनका आधारमा सम्बन्धित समस्याग्रस्त फलफूल बगैंचाको विवरण तयार गर्नेछ ।

ङ. उक्त विवरण बमोजिम कार्यालयबाट मूल्याङ्कन भई प्राथमिकताका परेका फलफूल बगैंचाहरुमा माग र आवश्यकताका आधारमा उपलब्ध बजेटको परिधिमा रही कार्यालयले

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

लागत इष्टिमेट तयार गरी निश्चित क्लष्टर बनाई उक्त क्लष्टरमा एकै पटकमा अभियानको रुपमा कार्यक्रम संचालन गर्न सक्नेछ ।

च. समस्याग्रस्त बगैंचा छनौटका लागि कार्यालयले स्थलगत अनुगमन गर्नेछ।

छ. यस कार्यक्रम सम्बन्धित स्थानीय तह र कृषकको सक्रिय सहभागितामा अभियानको रुपमा संचालन गरिनेछ ।

(४) सञ्चालन हुने क्रियाकलाहरुः

क. बगैंचा व्यवस्थापन सम्बन्धमा तालिम कार्यक्रम

ख. फलफूल बगैंचा व्यवस्थापन सम्बन्धमा प्रदर्शन कार्यक्रम

ग. पुराना बगैंचा व्यवस्थापनका लागि मल, विषादी, निलोतुथो, चुना, सुक्ष्मखाद्य तत्व लगायतका उत्पादन सामाग्रीमा सहयोग

घ. सिकेचर, प्रुनिङ स, स्प्रेयर, फल टिपाई सम्बन्धि औजार उपकरण लगायतका यन्त्र औजारमा सहयोग

ङ. रोग पहिचानका लागि प्रयोगशाला परीक्षण सेवा

च. प्राविधिक सहयोग

(५) न्यूनतम मापदण्ड

क. निश्चित क्लाष्टरका सबै बगैंचाहरु समेटिने गरी स्थापित र समस्याग्रस्त बगैंचाहरुमा यो कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

२०. प्राङ्गारिक मल वितरण कार्यक्रमः

(१) परिचयः माटोमा प्राङ्गारिक पदार्थको मात्रा अभिवृद्धि गरी माटोको स्वस्थता कायम गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नका लागि प्राङ्गारिक मलको उत्पादन र प्रयोगलाई बढाउनका लागि यस कार्यक्रम संचालन गरिनेछ ।

(२) लक्षित समुहः प्राङ्गारिक मल प्रयोग गर्न चाहने कृषक, कृषक समुह, कृषि उत्पादन कार्यमा संलग्न सहकारी र कृषि फर्म।

(३) कार्यक्रमको प्राविधिक पक्ष र संचालन प्रक्रियाः

क. कृषक, कृषक समुह, कृषि सहकारी तथा कृषि फर्मलाई बर्षमा १० मे.टन भन्दा बढी प्राङ्गारिक मलमा सहुलियत रकम उपलब्ध गराइने छैन र एक आर्थिक बर्षमा एक पटक भन्दा बढी सहुलियत उपलब्ध गराइने छैन।

ख. कार्यालयले राष्ट्रिय दैनिक पत्रिकामा २१ दिनको म्याद राखी प्राङ्गारिक मल आपूर्तीकर्तालाई सूचीकरण गर्ने सम्बन्धमा अनुसूची-२ बमोजिमको सूचना प्रकाशन गर्नेछ। प्रथम पटकको सूचना अनुसार प्राङ्गारिक मल आपूर्तीकर्ताहरुबाट प्रस्ताव पेश नभएमा पुनः ७ दिनको म्याद दिई प्रस्ताव आव्हान गरिनेछ ।

ग. कार्यालयले २१ दिनको म्याद राखी प्राङ्गारिक मल प्रयोग गर्न चाहने कृषक, कृषक समुह, कृषि सहकारी र कृषि फर्मलाई सूचीकरण गर्ने सम्बन्धमा अनुसूची-३ बमोजिमको

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

सार्वजानिक सूचना प्रकाशन गर्नेछ। प्रथम पटकको सूचना अनुसार माग बमोजिमको प्रस्ताव प्राप्त नभएमा पुनः ७ दिनको म्याद राखी प्रस्ताव आव्हान गरिनेछ ।

घ. प्राङ्गारिक मल आपूर्तीकर्ताले सूचनामा उल्लेखित कागजातहरु सहित कार्यालयमा प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।

ङ. आवेदकले सूचनामा उल्लेखित कागजात सहित कार्यालयमा प्रस्ताव पेश गर्नु पर्नेछ ।

च. नेपालमा उत्पादित प्राङ्गारिक मल मात्र कार्यक्रममा समावेश गरिनेछ।

छ. आपूर्तीकर्ता र आवेदकबाट प्राप्त हुने प्रस्ताव मूल्याङ्कन गरी छनौटका लागि कार्यालयमा सार्वजानिक खरिद नियमावली, २०६४ बमोजिमको मूल्याङ्कन समिति गठन गरिनेछ ।

ज. कार्यालयले छनौट भएका आपूर्तीकर्ताहरुको सूची र प्राङ्गारिक मल खरिद गर्न चाहने छनौट भएका लाभग्राहीहरुको निजहरुलाई सहुलियत दरमा उपलब्ध गराउन सकिने प्राङ्गारिक मलको परिमाण सहितको सूची प्रकाशित गर्नु पर्नेछ।

झ. छनौट भएका आपूर्तीकर्ताहरुसँग कार्यालयले सम्झौता गर्नु पर्नेछ। कार्यालयले आवश्यकता अनुसार प्राप्त भएको प्राङ्गारिक मलको नमुनाको परीक्षण समेत गर्न सक्नेछ।

(४) आधारभुत मापदण्डः

क. वितरण गरिने प्राङ्गारिक मलको न्यनतम मापदण्ड तथा गुणस्तर अनुसूची-८ बमोजिम हुनेछ ।

ख. मलको उत्पादन मिति र प्रयोग गरी सक्नु पर्ने मिति, ब्याच नं., तौल तथा मलमा पाइने पोषण तत्वको मात्रा प्रत्येक प्याकेजिङ्गमा प्रष्ट रुपमा देखिने गरी उल्लेख भएको हुनु पर्नेछ ।

२१. कृषि मेला महोत्सवमा कृषकको सहभागिताका लागि सहयोग

(१) परिचयः कृषकहरू, कृषि उद्यमीद्वारा उत्पादित कृषि उपजहरू प्रदर्शनमा राखेर उनीहरू बीच प्रतिस्पर्धा गराई प्रविधि अनुसरण र प्रसार भई उत्पादन र उत्पादकत्व बृद्धि गर्न यो कार्यक्रम सञ्चालन गरिनेछ ।

(२) लक्षित समुहः मेला महोत्सवमा सहभागी हुने कृषकहरु र उपभोक्ताहरु

(३) कार्यक्रमको प्राविधिक पक्ष र संचालन प्रक्रियाः

क. सम्बन्धित कार्यालयले मेला आयोजना संचालन गर्ने संघ/संस्थाको प्रस्ताव बमोजिम उपलब्ध बजेटको परिधिमा रही कार्यालयको लक्ष्य र आवश्यकता पुरा हुने गरि कार्यक्रम संचालन गर्न सक्नेछ।

ख. कार्यक्रम संचालन गर्न कार्यालयले अधिकतम कृषकको सहभागिताको लागि प्रचार-प्रसार गर्नेछ।

२२. कृषि सम्बन्धी विभिन्न दिवस कार्यक्रमः

(१) परिचयः

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

कृषि क्षेत्रको समग्र उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्न, कृषकलाई कृषि व्यवसायमा आकृष्ट गर्न,कृषि सम्बन्धि प्रविधि र सुचना मुलक सामाग्री प्रचार प्रसार, जनस्तरमा कृषि सम्बन्धि विभिन्न विषयमा चेतना जगाउने लागायत उद्देश्यका साथ कृषि सम्बन्धि विभिन्न दिवसहरु मनाउन सकिनेछ ।

(२) कार्यक्रमको प्राविधिक पक्ष र संचालन प्रक्रियाः

क. कार्यालयले कृषि क्षेत्रमा महत्वपुर्ण मानिएका दिवसहरु जस्तै विश्व खाद्य दिवस, जैविक विविधता दिवस, माटो दिवस, राष्ट्रिय धान दिवस, विश्व वातावरण दिवस, मह दिवस, विषादि प्रयोग मुक्त सप्ताह लागयत अन्य दिवसहरु सञ्चालन गर्न सक्नेछ ।

ख. दिवस मनाउनका लागि निम्नानुसारका क्रियाकलापहरु समेटिन सक्नेछन्

- सचेतनामुलक सामाग्रीसहितको प्रभातफेरी/र्‍याली
- जनचेतनामूलक गोष्ठि/सेमिनार
- प्रतिस्पर्धात्मक प्रतियोगिता एवं पुरस्कृत गर्ने कार्यक्रम
- प्रविधि प्रसार एवं सहयोग कार्यक्रम
- प्रचार/प्रसार सामाग्रीको उत्पादन, प्रकाशन एवं वितरण
- माटो दिवसमा माटो परीक्षण, समाग्री वितरण तथा प्राविधिक सेवाटेवा

२३. कृषि तथ्याङ्क संकलन, अद्यावधिक तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम

(१) परिचयः बागमति प्रदेशमा स्थानीय तथा जिल्ला स्तरमा नियमित कृषि तथ्याङ्क संकलन तथा अधावधिक गरी कृषि तथ्याङ्क व्यवस्थापन विश्वसनिय वैज्ञानिक एवं प्रभावकारी बनाई आधारभूत कृषि तथ्याङ्कको अभिलेखीकरण, प्रशोधन, विश्लेषण र प्रकाशनमार्फत कृषि कार्यक्रमहरुको अनुगमन मुल्याङ्कन तथा प्रतिफल मापन, वस्तुपरक योजना, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा र समग्र कृषि क्षेत्रको परिमाणात्मक र गुणात्मक विकासमा योगदान पुर्याउनको लागि कृषि तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक सम्बन्धी कार्यकम संचालन गरिनेछ।

(२) कार्यक्रमको प्राविधिक पक्ष र संचालन प्रक्रियाः

क. सम्बन्धित कार्यालयले नियमित रुपमा कृषि तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक गर्न योजना तथा तथ्याङ्क हेर्ने शाखालाई जिम्मेवारी तोक्नुपर्नेछ।

ख. वर्षभरी संकलित कृषि तथ्याङ्कको प्रविष्टि, प्रशोधन एवं विश्लेषण गरी बार्षिक तथ्याङ्क पुस्तिका प्रकाशन गर्नुपर्नेछ।

ग. कृषि तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक कार्यक्रमको लागि स्वीकृत बजेटको परिधिभित्र रहि आवश्यक र उपयुक्त क्रियाकलापहरु सहित लागत अनुगमान स्वीकृत गरि कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ।

ख. कृषि तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक गर्न आवश्यकता र औचित्यका आधारमा घरधुरी सर्वेक्षण, लक्षित समूह छलफल (FGD), मुख्य जानकार व्यक्तिहरुसँगको अन्तर्वार्ता (KII), अवलोकन जस्ता बिधिहरु प्रयोग गर्न सकिनेछ। साथै कार्यालयले कृषि तथ्याङ्क संकलनको लागि कार्यालयका प्राविधिक कर्मचारी र आवश्यकता अनुसार स्थानीय तहका कृषि प्राविधिकहरुलाई समेत परिचालन गर्न सक्नेछ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

ग. तथ्याङ्क प्रमाणिकरण कार्यशाला (Validation Workshop) मार्फत तथ्याङ्कहरुको प्रमाणिकरण तथा अनुमोदन गर्नु पर्नेछ।

घ. कृषि तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक सम्बन्धी कार्यक्रम सञ्चालन गर्दा देहायका क्रियाकलाप/कार्यक्रमहरु समावेश गर्नुपर्नेछ।

- आधारभूत कृषि तथ्याङ्क संकलन तथा अध्यावधिक
- कृषि बालीहरुको लाभ लागत अध्ययन
- बाली कटानी
- कृषि बजार पूर्वाधार तथा बजार मूल्यसुची

परिच्छेद-६

कार्यक्रम सञ्चालनको आर्थिक पक्ष

२४. कृषि व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालनको आर्थिक पक्षः (१) सम्झौतामा उल्लेखित क्रियाकलापहरु सञ्चालन गर्न स्वीकृत वार्षिक बजेटको परिधीभित्र रही रकम उपलब्ध गराईनेछ । अनुसूची १० वमोजिम पुँजीगत प्रकृतिका निर्माण कार्यहरुको हकमा कुल लागतको बढीमा ८० प्रतिशत तथा चालु प्रकृतिका कार्यक्रमहरुको हकमा बढीमा ५० प्रतिशतसम्म प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

(२) कार्यक्रम बजेटको दुई प्रतिशत रकम कन्टिन्जेन्सी बापत छुट्याईनेछ र उक्त रकम सूचना प्रकाशन, इन्धन, स्टेशनरी, प्रस्तावहरुको स्थलगत निरीक्षण एवं प्रमाणिकरण, अनुगमन खर्च, बैठक भत्ता, आदिमा खर्च गरिनेछ ।

(३) सम्झौता बमोजिमका कार्यक्रमहरु संचालन गर्दा सामग्रीहरु प्रचलित खरिद ऐन नियम बमोजिम निर्देशनालय/कार्यालयले खरिद गरी अनुदानित मूल्यमा साझेदारलाई उपलब्ध गराउन सक्नेछ भने १ (एक) करोड सम्मको लागत अनुमान भएको पुँजीगत प्रकृतिका पूर्वाधार निर्माण कार्य साझेदार वा लाभग्राही संस्था मार्फत गराउन सकिनेछ । तर यसरी साझेदार वा लाभग्राही संस्था मार्फत निर्माण कार्य गराउँदा साझेदारले सो कार्य आफैले नगरी अन्य कुनै निर्माण व्यवसायी वा सब-कन्ट्र्याक्टरबाट गराउन सक्ने छैन । निर्माण कार्यमा अन्य संस्थालाई संलग्न गराएको पाइएमा उक्त सम्झौता रद्द गरी साझेदार र निर्माण व्यवसायी दुबैलाई कालो सूचीमा राखिनेछ ।

(४) कार्यालयले दफा ६ बमोजिमको सम्झौता अनुसार सम्बन्धित कार्यक्रम अन्तरगत संचालन गरिने तालिम, अभिमुखीकरण जस्ता गतिविधिहरु साझेदारसँगको आपसी समझदारीमा शत प्रतिशत अनुदानमा कार्यालयबाट संचालन गरिनेछ ।

(५) साझेदार मार्फत सम्पादन हुने कार्यक्रमको हकमा कार्य सम्पन्न प्रतिवेदन, बील भरपाइ, कार्य सम्पन्नको फोटोहरु र प्राविधिकको सिफारिसमा साझेदारको बैक खाता मार्फत भुक्तानी गरिनेछ ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

(६) देहाय बमोजिमको कार्यक्रम सञ्चालनको लागि प्रोत्साहन रकमको देहाय बमोजिमको अधिकतम सीमा तोकिनेछ । अधिकतम सीमा बमोजिम बार्षिक स्वीकृत कार्यक्रमको परिधि भित्र रही खर्च गर्न सकिनेछ ।

क) बाली प्रवर्दन कार्यक्रमः

क्र.स.	विवरण	ईकाई	अधिकतम सीमा(रु)
१	खाद्यान्न बाली	प्रति हेक्टर	१ लाख
२	तेलहन बाली	प्रति हेक्टर	१ लाख
३	दलहन बाली	प्रति हेक्टर	१ लाख
४	रैथाने बाली	प्रति हेक्टर	१ लाख
५	तरकारी बाली	प्रति हेक्टर	२ लाख
६	फलफुल बाली		
६.१	किवी तथा ड्रागन फ्रुट	प्रति हेक्टर	४ लाख
६.२	अन्य फलफूल	प्रति हेक्टर	१ लाख
७	मसलाबाली	प्रति हेक्टर	१ लाख
८	आलु बाली	प्रति हेक्टर	१ लाख
९	लसुन/प्याज बाली	प्रति हेक्टर	१ लाख
१०	चिया/कफी बाली	प्रति हेक्टर	३ लाख
११	मौरीपालन	प्रति घार	१० हजार
१२	कन्ये च्याउ	१५०० के.जी. बीउ	५ लाख
१३	गोब्रे च्याउ	२०० के.जी. बीउ	५ लाख
१४	मुडे/सिताके च्याउ	२००० मुडा	५ लाख
१५	संरक्षित संरचनामा तरकारी/उच्च मूल्य बाली/पुष्प खेती		प्रचलित नियमानुसार
१६	पुष्प खेती (खुल्ला)	प्रति हेक्टर	२ लाख

ख) कौशी खेती कार्यक्रमः तरकारी खेतीमा प्रयोग हुने गमला, ग्रो ब्याग, बेड लगायतका संरचनामा आधारित कौशी खेतीको लागि बढीमा प्रति घरधुरी रु. १५,०००/- र हाइड्रो-पोनिक्स प्रविधिको हकमा प्रति घरधुरी बढीमा रु. ३०,०००/- मात्र प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराइनेछ ।

ग) स्मार्ट एग्रिकल्चर प्रविधि अवलम्बन कार्यक्रम

यस कार्यक्रम अन्तरगत प्रति साझेदार बढीमा रु. १० लाख सम्म प्रोत्साहन रकम उपलब्ध गराइनेछ ।

१५

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

घ) साना सिंचाई निर्माण कार्यक्रमः साना सिँचाइ आयोजनाहरु संचालनका लागि अधिकतम रु. ३ लाख सम्म प्रोत्साहन उपलब्ध गराउन सकिनेछ ।

२५. <u>कृषि प्रसारसँग सम्बन्धित कार्यक्रम सञ्चालनको आर्थिक पक्षः</u>

(१) नविनतम प्रविधि प्रदर्शन कार्यक्रमः

क. कार्यक्रम अन्तरगत जातीय प्रदर्शनका लागि प्रति प्रदर्शनी रु. ५० हजार र नविनतम प्रविधि प्रदर्शनका लागि रु. १ लाख ५० हजार नबढ्ने गरी आवश्यक लागत इष्टिमेट तयार गरी कार्यालय मार्फत शत प्रतिशत अनुदानमा संचालन गरिनेछ ।

(२) फलफूल बगैंचा सुदृढीकरण कार्यक्रमः

क. कार्यक्रम संचालन गर्दा आवश्यक सामग्रीहरु प्रचलित खरिद ऐन नियम बमोजिम कार्यालयले खरिद गरी शत प्रतिशत अनुदानमा लाभग्राहीलाई उपलब्ध गराउनेछ ।

ख. कार्यक्रम बजेटको दुई प्रतिशत रकम कन्टिन्जेन्सी बापत छुट्याईनेछ र उक्त रकम सूचना प्रकाशन, इन्धन, स्टेशनरी, प्रस्तावहरुको स्थलगत निरीक्षण एवं प्रमाणिकरण, अनुगमन खर्च, बैठक भत्ता, आदिमा खर्च गरिनेछ ।

ग. कार्यक्रम बजेटको परिधी भित्र रही बगैंचा सुदृढीकरण अभियान संचालनका लागि संचालन हुने अवधिका लागि मात्र कार्यालयले सहजकर्ताको व्यवस्था गर्न सक्नेछ । सहजकर्ता भन्नाले फलफूल बगैंचा सुदृढीकरण कार्यमा कार्यालयलाई सहजीकरण गर्ने कृषि प्राविधिक वा अनुभवी व्यक्ति भन्ने बुझ्नु पर्दछ ।

(३) प्राङ्गारिक मल वितरण कार्यक्रमः

क. दफा २० को उपदफा (३) बमोजिम कार्यालयमा सूचिकृत आवेदकहरुलाई मात्र आपूर्तीकर्तालेे सहुलियतमा प्राङ्गारिक मल उपलब्ध गराउनु पर्नेछ । आपूर्तीकर्ताले प्रत्येक महिना आफुले सहुलियतमा बिक्री वितरण गरेको मलको विवरण र सम्झौता अनुसारको कागजात पेश गरी भुक्तानीका लागि निवेदन दिनु पर्नेछ ।

ख. कार्यालयले प्राप्त कागजातको चेकजाँच गरी मासिक रुपमा भुक्तानी दिनेछ ।

ग. बार्षिक स्वीकृत कार्यक्रममा बजेटको व्यवस्था भए बमोजिम प्रति के.जी. प्राङ्गारिक मलमा रु. १० सहुलियत उपलब्ध गराइनेछ ।

घ. कार्यक्रम बजेटको दुई प्रतिशत रकम कन्टिजेन्सी बापत कट्टा गरिनेछ र सो रकम बैठक, अनुगमन, निरीक्षण, इन्धन आदिमा खर्च गर्न सकिनेछ ।

(४) कृषि तथ्याङ्क संकलन, अद्यावधिक तथा व्यवस्थापन

क. कृषि तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिक सम्बधी कार्यक्रम गर्दा स्वीकृत बजेटको परिधिभित्र रही कृषि विकास कार्यालयले लागत इष्टिमेट स्वीकृत गराई नियमानुसार कार्यक्रम संचालन गर्नुपर्नेछ ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

ख. आवश्यकता र औचित्यका आधारमा प्रश्नावली तथा फारम तयारी एवं छपाई, तथ्याङ्क संकलन तथा अद्यावधिकका लागि आवश्यक पर्ने सामाग्री खरिद, कृषि तथ्याङ्क संकलन एवं सर्वेक्षणमा परिचालित प्राविधिक कर्मचारीहरुको दैनिक भ्रमण भत्ता तथा आवश्यक व्यवस्थापकीय खर्च, संकलित तथ्याङ्क प्रविष्टी, प्रशोधन आदिमा खर्च गर्न सकिनेछ।

ग. प्रति बालि कटानी कृषकहरुलाई क्षतिपुर्ति बापत रु. ३०० उपलब्ध गराउन सकिनेछ।

घ. घरधुरी सर्वेक्षण गर्दा प्रश्नावली भरेको प्रति प्रश्नावली रु. ५० र तथ्याङ्क प्रविष्टिका लागि प्रति प्रश्नावली रु. २० उपलब्ध गराउन सकिनेछ।

(४) मेला महोत्सवमा कृषकको सहभागिताका लागि सहयोगः

क. कार्यालयले मेला महोत्सवमा कृषकहरुको लागि स्टल भाडामा सहयोग, कृषि उपज ढुवानीमा सहयोग, उत्कृष्ठ कृषक पुरस्कृत लगायत अन्य सहयोग गर्न सक्नेछ।

ख. कार्यक्रम शत प्रतिशत लगानीमा कार्यालयले संचालन गर्नेछ।

(५) कृषि सम्बन्धि विभिन्न दिवस कार्यक्रमः

क. कार्यालयले कार्यक्रमको लागत अनुमान तयारी गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्नेछ ।

ख. कार्यक्रम शत प्रतिशत लगानीमा कार्यालयले संचालन गर्नेछ ।

परिच्छेद -६

विविध

२५. अनुगमन तथा मूल्याङ्कनः कार्यक्रमको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन मन्त्रालय, निर्देशनालय तथा कार्यालयले आवश्यकता बमोजिम गर्नेछ ।

२६. दोहोरोपना नहुनेः यस कार्यक्रमलाई प्रभावकारी र व्यवस्थित बनाउन संघीय तथा स्थानीय तहबाट कार्यान्वयन हुने कार्यक्रम तथा आयोजनासँग दोहोरोपना नहुने गरी कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ । दोहोरो सुविधा लिएको पाइएमा सम्पूर्ण प्रोत्साहन रकम प्रचलित ब्याज सहित असुल गरिनेछ ।

२७. कारबाहीको व्यवस्थाः साझेदारले सम्झौता बमोजिम प्राप्त रकम तथा सामाग्रीहरु लिई दुरुपयोग गरेको पाईएमा प्रचलित कानून बमोजिम असुल उपर गरिनेछ र ५ वर्षसम्म प्रदेश सरकारबाट सञ्चालन हुने कुनै पनि कार्यक्रममा समावेश गरिने छैन ।

२८. संशोधनः यो कार्यविधि कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अड्चन परेमा मन्त्रालयले संशोधन गर्न सक्नेछ । आर्थिक दायित्व/विषयमा प्रदेशको आर्थिक मामिला तथा योजना मन्त्रालयको राय/सहमती लिई संशोधन गरिनेछ ।

२९. प्रचलित कानून बमोजिम हुनेः यस कार्यविधिमा उल्लेख भएका सञ्चालन प्रकिया बाहेकका विषयहरु प्रचलित कानूनसँग बाझिएमा प्रचलित कानून बमोजिम हुनेछ ।

२०

...नाथ प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची -१

(दफा ३ को उपदफा (१) सँग सम्बन्धित)

प्रस्ताव आव्हानको सूचना

प्रथम पटक प्रकाशित मितिः २०८१ / /

कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय, बागमती प्रदेश अन्तर्गतको .... निर्देशनालय/कार्यालयको आ.ब. .... को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम .... सञ्चालन गर्न ....इच्छुक आवेदकहरुले यो सूचना प्रकाशित भएको .... औं दिन (.................... गते) सम्ममा कार्यालय समय भित्र आईपुग्ने गरी देहाय बमोजिमका कागजात सहित निवेदन साथ अनुसूची-२ बमोजिमको प्रस्ताव दर्ता गर्नुहुन आव्हान गरिन्छ । साथै रित नपुगेका वा म्याद नाघी प्राप्त हुन आएका प्रस्तावहरु छनौटका लागी समावेस हुन नसक्ने व्यहोरा समेत जानकारी गराईन्छ । अनलाईन वा इ-मेल मार्फत समेत प्रस्ताव पेश गर्न सकिनेछ ।

तपसिलः

१. निवेदन र अनुसूची-२ बमोजिमको प्रस्ताव फारम र नागरिकताको प्रतिलिपि
२. संस्था दर्ता, भ्याट/पान, कर चुक्ता प्रमाणपत्र पत्रको प्रतिलिपि
३. समुह/सहकारी/निजी फर्मको प्रबन्धक पत्र वा नियमावली/उद्देश्य देखिने कागजातहरु ।
४. कार्यक्रम सञ्चालन सम्बन्धि संस्थागत निर्णय भएको प्रमाण ।
५. कार्यक्रम संचालन तथा संरचना निर्माण गरिने जग्गाको लालपुर्जाको प्रतिलिपि। जग्गा भाडामा लिएको भए फलफूल तथा अन्य बहुबर्षीय बालीको हकमा कम्तिमा १५ वर्ष, स्थायी प्रकृतिको संरक्षित संरचना निर्माणका लागि कम्तीमा १० बर्ष, अन्य स्थायी प्रकृतिको संरचना निर्माणका लागि २० बर्ष र एक वर्षीय बालीको हकमा कम्तिमा ५ वर्षको करार सम्झौता गरेको हुनुपर्ने छ।
६. कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने प्रतिबद्धता पत्र।
७. कार्यालयबाट माग भएका आवश्यक अन्य कागजात ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची -२

(दफा २० को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित)

प्राङ्गारिक मल आपूर्तीकर्ता सूचीकरणको सूचना

बागमती प्रदेश सरकार
भूमि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

प्रथम पटक प्रकाशित मितिः २०८१ / /

.... कार्यालयको आ.ब. .... को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम प्राङ्गारिक मल वितरण कार्यक्रम सञ्चालनका लागि प्राङ्गारिक मल बिक्री गर्ने उत्पादक तथा वितरकहरुले यो सूचना प्रकाशित भएको २१ औं दिन (.................... गते) सम्ममा कार्यालय समय भित्र आईपुग्ने गरी तपसील बमोजिमका कागजात सहित निवेदन साथ प्रस्ताव दर्ता गर्नुहुन आव्हान गरिन्छ । साथै रित नपुगेका वा म्याद नाघी प्राप्त हुन आएका प्रस्तावहरु छनौटका लागी समावेस हुन नसक्ने व्यहोरा समेत जानकारी गराईन्छ । अनलाईन वा इ-मेल मार्फत समेत प्रस्ताव पेश गर्न सकिनेछ ।

तपसिलः

१. संस्था दर्ताको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपी,
२. संस्था नविकरणको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपी वा कम्पनी भएमा कम्पनी रजिष्ट्रारको कार्यालयमा गरिने कम्पनी अद्यावधिक भएको पत्रको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपी,
३. संस्थाको PAN/VAT प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपी,
४. पछिल्लो आ.ब. को लेखा परीक्षणको प्रमाणित प्रतिलिपी,
५. पछिल्लो आ.ब. को कर चुक्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपी
६. चालु आ.ब. मा आपूर्ती गर्न सक्ने मलको परिमाण,
७. सम्बन्धित निकायमा सूचिकृत गरिएको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपी,
८. सरकारी निकायबाट मान्यता प्राप्त प्रयोगशालाबाट अनुसूची -८ मा उल्लेखित प्राङ्गारिक मलको मापदण्ड तथा गुणस्तरको प्रमाणपत्र (एक महिना भित्रको)
९. प्राङ्गारिक मलको नमुना (मलको ब्राण्डको नाम, प्रति के.जी. मूल्य खुलेको हुनुपर्ने)
१०. आपूर्तीकर्ताले आफुले उत्पादन गर्ने मलको ब्राण्डको नाम, प्रति के.जी. मूल्य, कम्पनीको शाखा/बिक्री कार्यालयहरु र उपलब्ध गराउन सक्ने मलको परिमाण

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची -३

(दफा २० को उपदफा (३) सँग सम्बन्धित)

प्राङ्गारिक मल वितरणका लागि कृषकहरु मार्फत प्रस्ताव आव्हानको सूचना

प्रथम पटक प्रकाशित मितिः २०८१ / /

.... कार्यालयको आ.ब. .... को स्वीकृत वार्षिक कार्यक्रम प्राङ्गारिक मल वितरण कार्यक्रम अन्तरगत प्राङ्गारिक मल खरिद गर्न चाहने कृषक, कृषक समुह, कृषि सहकारी, निजी फर्महरुले यो सूचना प्रकाशित भएको २१ औं दिन (.................... गते) सम्ममा कार्यालय समय भित्र आईपुग्ने गरी तपसील बमोजिमका कागजात सहित निवेदन साथ प्रस्ताव दर्ता गर्नुहुन आव्हान गरिन्छ । साथै रित नपुगेका वा म्याद नाघी प्राप्त हुन आएका प्रस्तावहरु छनौटका लागी समावेस हुन नसक्ने व्यहोरा समेत जानकारी गराईन्छ । अनलाईन वा इ-मेल मार्फत समेत प्रस्ताव पेश गर्न सकिनेछ ।

तपसिलः

१. संस्था दर्ता/नविकरणको प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपी,

२. संस्थाको PAN/VAT प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपी,

३. पछिल्लो आ.ब. को कर चुक्ता प्रमाणपत्रको प्रमाणित प्रतिलिपी,

४. समुह वा सहकारीको हकमा निर्णयको प्रतिलिपी,

५. सम्बन्धित निकायमा सूचिकृत गरिएको प्रमाणपत्रको प्रतिलिपी,

६. खरिद गर्न चाहने मलको परिमाण

खेतीयोग्य जमिनको क्षेत्रफल	खरिद गर्न चाहने मलको परिमाण (के.जी.)	कैफियत

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

बागमती प्रदेश सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

अनुसूची -४

(दफा ४ सँग सम्बन्धित)

प्रस्ताव-पत्र

क) प्राविधिक प्रस्तावः						
१	प्रस्तावित कार्यक्रमको नाम					
२	कार्यक्रम कार्यान्वयन हुने स्थानको ठेगाना					
३	आवदेकको नाम					
४	ठेगाना					
५	आवेदकको सम्पर्क मोवाइल नं.					
६	आवेदकको email address					
७	आवेदक संस्थाको दर्ता नम्बर					
८	दर्ता भएको निकाय र दर्ता मिति					
९	आवेदक संस्थाको उमेर (दर्ता वा स्थापना पश्चातको अवधी वर्षमा)					
१०	भ्याट /पान दर्ता नम्बर					
११	प्रस्तावित कार्यक्रमको अनुमानित लागत रु.					
१४	प्रस्तावित कार्यक्रमको उद्देश्यः					
१४.१						
१४.२						
१४.३						
१५	प्रस्तावित कार्यक्रम कार्यान्वयन स्थलमा विद्यमान भौतिक पूर्वाधारहरुः					
१५.१	सडक सुविधा (छ/छैन)		नजिकको बजारको नाम			
१५.२	कस्तो सडक छ (कच्चि/पक्कि)		बजार सम्मको दुरी (कि.मी.)			
१५.३	बिजुलीको सुविधा (छ/छैन)		सदरमुकाम देखिको दुरी (कि.मी.)			
१५.४	खानेपानीको सुविधा (छ/छैन)		जग्गाको स्वामित्व (आफ्नै/लिजमा)			
१६	प्रस्तावित कार्यक्रमबाट प्रत्यक्ष लाभान्वित हुनेको संख्याः					
१७	लक्षित समुदाय (अप्रत्यक्ष लाभान्वित हुनेको संख्या)	पूरुष	महिला	दलित	जनजाती	अन्य
१८	कार्यक्रममा सहभागी हुने कृषकहरुको विवरण					

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

बागमती प्रदेश सरकार
भूमि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

क.सं.	कृषकको नामथर	ठेगाना	जग्गाको विवरण		कैफियत
			कित्ता नं.	जग्गाको क्षेत्रफल (रोपनी)	

१९	क्रियाकलाप कार्यान्वयन योजनाः												
	कार्यक्रम	श्रावण	भाद्र	आश्विन	कार्तिक	मंसिर	पौष	माघ	फाल्गुण	चैत्र	बैशाख	जेष्ठ	आषाढ
१९.१													
१९.२													
१९.३													
१९.४													

२०	कार्यक्रम समाप्ती पश्चात अपेक्षित उपलब्धिहरु (बुंदागत रुपमा सम्भव भए परिमाण समेत खुलाउने):	
	अपेक्षित उपलब्धिहरु	परिमाण
२०.१		
२०.२		
२०.३		
२०.४		

२१	प्रस्तावित कार्यक्रममा अन्य निकायहरु समेत सामेल हुने भए तिनको नाम र सहकार्य हुने

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

	रकम खुलाउने:	
	प्रस्तावित कार्यक्रममा संलग्न निकायहरुको नाम र ठेगाना	सहकार्य हुने रकम रु.
२१.१		
२१.२		
२१.३		
२१.४		

२२	प्रस्तावकले विगत वर्षमा सम्पन्न गरेका उल्लेखनीय कार्यहरु (प्रस्तावित कार्यक्रमसंग मेल खाने मात्र):
२२.१	
२२.२	
२२.३	
२२.४	

२३	उपरोक्त कार्य सम्पादनका लागी भएको लगानी रकम रु.	

२४	प्रस्तावित कार्यक्रम सम्बन्धी आवेदकको अनुभव र तालिम भए अवधी समेत खुलाउने :	
	अनुभव तथा तालिमहरु	अवधी
२४.१		
२४.२		
२४.३		
२४.४		

२५	प्रस्तावकसंग विद्यमान जनशक्ति विवरण:		
	जनशक्ति विवरण	शैक्षिक योग्यता	तालिमको नाम र अवधी
२५.१			
२५.२			
२५.३			
२५.४			

२६	प्रस्तावित कार्यक्रमले सिर्जना गर्ने थप रोजगारी संख्या:	

ख) आर्थिक प्रस्ताव:

प्रस्तावमा उल्लिखित क्रियाकलापहरुको लागत अनुमान र सहकार्यको विस्तृत विवरण:

क.सं.	मुख्य-मुख्य क्रियाकलापहरु	ईकाई	परिमाण	प्रति ईकाई दर	कुल लागत रकम रु.
१					
२					

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

३					
४					
५					
जम्मा रकम रु.					
लगानीको श्रोत (स्वः लगानी वा ऋण वा सामुहिक लगानी) खुलाउनुपर्ने					
उल्लिखित सम्पूर्ण विवरणहरु सही रुपमा पेश गरेको छु/छौं । कहिं कतै झुठो ठहरेमा कानुन बमोजिम सजाय भोग्न तयार रहेको व्यहोरा समेत अवगत गराउँदछु/छौं ।					
प्रस्तावक संस्थाको जिम्मेवार पदाधिकारीको					
नामः					
पदः					
हस्ताक्षरः					
मितिः					
संस्थाको छाप					

नोटः कार्यक्रमको प्रकृति अनुसार प्रस्ताव माग सम्बन्धि फर्मेटलाई आवश्यक परिमार्जन गर्न सकिनेछ ।

बागमती प्रदेश सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची -५

(दफा ६ को उपदफा(३) सँग सम्बन्धित)

सम्झौता-पत्र

.... निर्देशनालय/कार्यालय (यसपछि प्रथम पक्ष भनिने) र श्री .... (यसपछि दोस्रो पक्ष भनिने) बीच तपशिल अनुसारका शर्तहरु पालना गर्ने गरी ....कार्यक्रम सञ्चालनका लागी द्विपक्षीय सम्झौता गरी बुझिलियौं/दियौं ।

तपशिलः

१. प्रथम पक्षले .... प्रवर्दन कार्यक्रम सञ्चालन को लागी विनियोजित रु. .... मध्ये बढीमा दुई प्रतिशत कन्टिन्जेन्सी बापतको रु .... कट्टा गरी दोश्रो पक्षलाई रु. .... (अक्षरुपी...........................) बराबरको रकम सहयोग प्रदान गर्नेछ ।
२. सम्झौता भएको मितिले १५ दिन भित्र .....लागत ईष्टिमेट र क्रियाकलाप अनुसार कार्य शुरु गरिसक्नु पर्नेछ ।
३. दोश्रो पक्षले यहि .... साल ....महिना ...... गते भित्र तोकिएको कार्य सम्पन्न गरि सक्नु पर्नेछ । कार्य सम्पन्नताको आधारमा रकम बढीमा ३ किस्तामा उपलब्ध गराईनेछ ।
४. दोस्रो पक्षले क्रियाकलापहरु उद्देश्य पुरा हुने गरी तोकिएको समय सिमा भित्र सम्पन्न गर्नुपर्नेछ ।
५. दोश्रो पक्षले कार्यक्रम सञ्चालन भएको स्थानमा सम्झौता रकम र लागत साझेदारी भए सो को विस्तृत विवरण झल्किने गरी सबैले देख्ने स्थानमा होडिङ बोर्ड राख्नुपर्नेछ । होडिङ बोर्डको ढाचाँ प्रथम पक्षले तोके बमोजिमको हुनेछ ।
६. जग्गा सम्बन्धी विवाद उत्पन्न भएमा दोश्रो पक्षले सोको समाधान आफैं स्वम् गर्नुपर्नेछ ।
७. दोस्रो पक्षको लापरवाहीको कारणवाट कार्य सम्पन्न नभई हानि नोक्सानी भएमा त्यसको सम्पूर्ण जिम्मेवारी दोस्रो पक्षको हुनेछ ।
८. प्राविधिक जाँचपास गर्नुपर्ने कार्यक्रमको हकमा कार्यक्रम संचालन गर्ने निकायले तोकेको कार्यक्रमको लागत अनुमान, लेआउट, डिजाइन सम्बन्धित विषयको प्राविधिकबाट जाँचपास गराउनु पर्नेछ।
९. कार्यक्रम संचालनार्थ आवश्यक पर्ने जग्गा सम्बन्धित साझेदारले व्यवस्था गर्नु पर्नेछ ।
१०. यस कार्यविधि अनुसार सम्झौता भएका साझेदारले सम्भव भएसम्म बाली बीमा गर्नुपर्नेछ। बीमा नगरेको अवस्थामा त्यस्तो व्यवसाय तथा पूर्वाधारमा क्षति पुग्न गएमा सोको जिम्मेवार साझेदार स्वयं हुनेछ ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

बागमती प्रदेश सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

११. बाली कटानी सर्वेक्षण मार्फत बालीको उत्पादकत्व अनुमान गर्नुपर्नेछ । साथै उत्पादनमा संलग्न लागतको अभिलेखीकरण गरी लाभ लागत अनुपात लगायतका अन्य परिसूचक निकल्नुपर्नेछ।

१२. कार्यक्रम सञ्चालनका दौरान कुनै कुरामा हेरफेर वा परिमार्जन गर्नु परेमा दुवै पक्षको आपसी सहमती अनुसार हुनेछ ।

१३. सम्झौतामा उल्लेख हुन छुटेका विषयको हकमा प्रचलित कानून अनुसार हुनेछ ।

<u>प्रथम दोस्रो पक्षको तर्फबाटः</u>

हस्ताक्षरः

नामः

पदः

कार्यालयः

कार्यालयको छापः

<u>दोस्रो पक्षको तर्फबाटः</u>

हस्ताक्षरः

नामः

पदः

सस्थाः

सस्थाको छापः

<u>रोहवर</u>

हस्ताक्षरः

नामः

पदः

कार्यालयः

कार्यालयको छापः

हस्ताक्षरः

नामः

पदः

कार्यालयः

कार्यालयको छापः

इति सम्वत् .... साल .... महिना .... गते रोज .... शुभम् ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची-६

विभिन्न बाली वस्तुहरुको क्लष्टरको न्युनतम मापदण्ड (दफा ७ को उपदफा(४) सँग सम्बन्धित)

कार्यक्रमको नाम	न्यूनतम् मापदण्ड (हे./संख्या/के.जी.)	
	तराई क्षेत्र	पहाडी/हिमाली क्षेत्र
खुल्ला जमिनमा तरकारी बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१.५ हे.	१ हे.
संरक्षित संरचनामा तरकारी बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१ रोपनी	१ रोपनी
अलैंची प्रवर्द्धन कार्यक्रम		१ हे.
अदुवा/बेसार प्रवर्द्धन कार्यक्रम		१ हे.
लसुन/प्याज प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१ हे.	१ हे.
चिया प्रवर्द्धन कार्यक्रम		२ हे.
कफी प्रवर्द्धन कार्यक्रम		१ हे.
आलु बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२ हे.	२ हे.
खाद्यान्न बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम (धान, मकै गहुँ)	३ हे.	२ हे.
तेलहन बाली प्रवर्धन कार्यक्रम	१.५ हे.	१ हे.
दलहन बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१.५ हे.	१ हे.
रैथाने बाली मूल्य शृंखला प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१ हे.	१ हे.
फलफूल बाली प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१ हे.	१ हे.
मौरी प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१०० घार	५० घार
च्याउ खेती प्रवर्द्धन कार्यक्रम	कन्ये च्याउको हकमा १५०० के.जी. बीउ र गोब्रे च्याउको हकमा २०० के.जी. बीउ	कन्ये च्याउको हकमा १५०० के.जी. बीउ, गोब्रे च्याउको हकमा २०० के.जी. बीउ, सिताकेको हकमा २००० मुढा
पुष्प व्यवसाय प्रवर्द्धन कार्यक्रम	सयपत्री खेतीको हकमा १ हेक्टर र कटफ्लावरको हकमा २ रोपनी	सयपत्री खेतीको हकमा १ हेक्टर र कटफ्लावरको हकमा २ रोपनी

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची -७

(दफा ७ को उपदफा (४.३) र दफा ९ को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

1. Bamboo Tunnel (बाँसको प्लास्टिक घर)

Specification of Bamboo Tunnel for Design Area (60 Sqm)

S.N.	**Items**	**Description**
1	Materials Used	Bamboo is used to make the Frame of the Structure. Column/Cross Beam/Top Purlin/End Purlin: Straight Bamboo with full diameter is used without any Cracks. Main Rafter: full diameter/ Half Diameter Bamboo is used Support Rafter: Quarter Diameter Bamboo is used.
2	Grid Size	3m x 2.5m
3	Length of Tunnel	12 m
4	Area	Breadth: 5 m Length: 12 m Area: 60 Sqm
5	Height/ Foundation Details:	**Side Height:** Side Height 2 m above and 60 cm below the Ground Level, **Centre Height:** Centre Height 3 m above and 60 cm below the Ground Level. ***Note:*** *Bamboo Should be Coloured with Enamel Painting and Cover with Plastic Wrapping to prevent Early damage with Water and Insects for Bamboo below the Ground level.*
6	UV Plastic	UV Plastic with Minimum 100 Micron is used to Cover the Roof of the Tunnel

Note: The length, breadth and height could be varied according to the site and climate.

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

2. Iron made Tunnel Plastic Tunnel (फलामको पाइपको प्लास्टिक घर)

बागमती प्रदेश सरकार
भूमि व्यवस्था, कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

Specification of Iron made Tunnel Plastic Tunnel for Design Area: 60 Sqm

S.N.	Items	Description
1.	Materials Used	Iron Pipe with MINIMUM 2MM Thickens is used to make the Frame of the Structure and all the metal works should be thoroughly painted with synthetic Alumunium paint. **Pipe Details:** Column Pipe: 50 mm Bottom Beams: 40 mm Top Purlin/ End Purlin: 32 mm King Post: 32 mm Strut Members: 32 mm
2.	Grid Size	5 m x 3 m
3.	Length of Tunnel	12 m
4.	Area	Breadth: 5 m Length: 12 m ***Area: 60 Sqm***
5.	Height/ Foundation Details:	**Side Height:** Side Height 2.5 m above the G L and 75 cm below the Ground Level, **Centre Height:** Centre Height 3.5 m above the Ground Level and 75 cm below the Ground Level. ***Civil Works:*** 1:2:4 PCC works of size 20 cm X 20 cm X 75 cm for embedding vertical pipe below the ground Level and 30 cm PCC works above the Ground level.
6.	UV Plastic	UV Plastic 200 Micron is used to Cover the Roof of the Tunnel
7.	Insect Net	40 Mesh UV Insect is used for the Sides of the Tunnel
8.	Apron Paper (if required)	UV Plastic 200 Micron is used as Apron Paper below the insect in Sides of the Tunnel.

Note: The length, breadth and height could be varied according to the site and climate.

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

बागमती प्रदेश सरकार
कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय
हेटौंडा, नेपाल

4. **Naturally Ventilated Poly House (नेचुरल्ली भेण्टिलेटेड पोलीहाउस)**

Specification of Naturally Ventilated Poly House

SN	Item	General Specification
1	Type/ Design	• Minimum top ventilation should be 10% of total Poly house. • Preferably Saw tooth design or Even Span, Ridge & Furrow depending upon suitability for naturally ventilated poly-house/greenhouse.
2	Grid	8 m * 4 m
3	Size	a. 560 sqm b. 200 sqm c. 120 sqm
4	Shape	**For 6*20 sqm** **Coloums :** 60 mm OD/2mm thickness Hot dip 360 GSM GI **Bottom Cord:** 48 mm OD/2mm thickness Hot dip 360 GSM GI **Perline :** 42 mm OD with 2.0mm thickness at ridge gutter arch and 42 mm OD with 2.0 mm thickness for 2nd purline. Purline member and other 32 mm, 2mm thickness **Truss Member**: Member 32 mm OD with 2mm thickness. Bracing 42 mm OD with 2.0mm thickness G.I. Pipe Structural members to be fitted in plated nuts, bolts and washers without welding. Arch 42 mm OD with 2.0mm thickness G.I. **For 560 sqm & 200 sqm** **Coloums :** 76 mm OD/2mm thickness Hot dip 360 GSM GI **Bottom Cord:** 60 mm OD/2mm thickness Hot dip 360 GSM GI **Perline :** 42 mm OD with 2.0mm thickness at ridge gutter arch and 42 mm OD with 2.0 mm thickness for 2nd purline. Purline member and other 42 mm, 2mm thickness **Truss Member**: Member 42 mm OD with 2mm thickness. Bracing 42 mm OD with 2.0mm thickness G.I. Pipe Structural members to be fitted in plated nuts, bolts and washers without welding. Arch 42 mm OD with 2.0mm thickness G.I.
5	Structure	Hot Dip Galvanized Tubular structure having wall thickness 2 mm with Galvanization of the Structural should not be less than 300 GSM.
6	Gutter	Gutter should be made of Galvanized sheet of 1.8 mm thickness in trapezoidal shape having 500 mm wide perimeter for multi span green house.
7	Ridge Height & Gutter height minimum	Items /Region — Terai — Hill Ridge — 6.5 m — 6 m Gutter — 4 m — 3 m
8	Arches Overlap	Minimum overlap of top arch over second (small) arch should be 600mm to avoid direct rain entrance into the greenhouse from the vent.
9	Foundation	Pit size should be min 45 cm dia. Depth 75 to 90 cm or suitably altered depending upon Ground strata/level so as to ensure safety and stability of the structure even under extreme wind conditions.
10	Civil works	PCC works 1:2:4 blocks of size 30 cm X 30 cm X 80cm for embedding vertical pipe/poll.
11	Curtain Opening/	To reduce the inside poly-house temperature increase, side ventilation, minimum

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

SN	Item	General Specification
	Insect Net	20% of floor area is necessary. Minimum 1.5 m clear side curtain opening is required. Side curtain should have min.200mm overlap to the bottom apron. This overlap is necessary to avoid direct entrance of rain into the green house and also to stop direct air entry in the nights. 40 mesh 80 GSM UV Stabilized Insect Net is used at the Top Vent Opening and Sides of Poly House.
12	Bottom Apron	To top the CO2 inside the greenhouse, bottom apron is necessary. It should have min 0.6 m height from the ground and max 1.5 meter depending upon the crop and climatic conditions.
13	Doors	Double Door Entry, Doors Should Be Made Of Form FRP Sheets or polycarbonate sheets. Opening and closing is either hinged or sliding in. width of door should be 1m and min height 2M.
14	Shade Net	UV stabilized 50 % shade net with manually operated mechanism for expanding and retracting. Size of Shade net should be equal to the floor area of Green House.
15	Plastic Coverings	UV stabilized 200 micron Plastic films is used to Cover the Green House. Options in green house film: Compulsory properties: UV stabilization, Diffusion/Clear (Light Transmission)
16	Profile/Poly fixing	C type profile made of GI should have-high strength with light weight-(approx 220-250 gm/m) smooth edges is used, Curve bottom proper for 1.25" to 3" pipes, Proper channel for spring and suitable for double spring locking 0.9mm thick. Self-drilling screw should be fixed on profile every 40 cm along the full length of the profile.
17	Spring	A plastic coated GI wire spring of 2.2-2.5 mm diameter, having good elasticity should be used for longer life that transferring less heat to the cladding materials as plastic films or shade net.
18	Air Circulation Fan and Cooling Pad	If required

Note: The length, breadth and height could be varied according to the site and climate

This all specification is only for reference purpose .The specification can be changed as per climate , Height and farmer requirement by approving by authorized Agriculture Engineer .

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची -८

प्राङ्गारिक मलको मापदण्ड तथा गुणस्तर (दफा २० को उपदफा (४) सँग सम्बन्धित)

मापदण्ड	धुलो प्राङ्गारिक मल	दानादार प्राङ्गारिक मल	गड्यौले मल
१. जम्मा नाइट्रोजन (N-Dry Weight basis)	न्युनतम १.०%	न्युनतम १.०%	न्युनतम १.५%
२. जम्मा फस्फोरस (P_2O_5-Dry Weight basis)	न्युनतम ०.५%	न्युनतम ०.५%	न्युनतम ०.५%
३. जम्मा पोटास (K_2o-Dry Weight basis)	न्युनतम १.०%	न्युनतम १.०%	न्युनतम १.५%
४. चिस्यान (Moisture-Dry Weight basis)	अधिकतम २५.०%	अधिकतम २०.०%	अधिकतम २५.०%
५. प्राङ्गारिक पदार्थ (OM-Dry Weight basis)	न्युनतम २०.०%	न्युनतम २०.०%	न्युनतम २०.०%
६. पि.एच. (pH)	६.०-८.०	६.०-८.०	६.०-८.०
७. गन्ध	गन्ध रहित	गन्ध रहित	गन्ध रहित
८. रोगका जिवाणु (Pathogens)	शुन्य	शुन्य	शुन्य
९.गह्रौं धातु (Heavy metals-dry weight basis)			
क. आर्सेनिक (Arsenic-AS_2O_3)	अधिकतम १० ppm	अधिकतम १० ppm	अधिकतम १० ppm
ख. क्याड्मियम (Cadmium-Cd)	अधिकतम ५ ppm	अधिकतम ५ ppm	अधिकतम ५ ppm
ग. क्रोमियम (Chromium-Cr)	अधिकतम ५० ppm	अधिकतम ५० ppm	अधिकतम ५० ppm
घ. शिशा (Lead-Pb)	अधिकतम १०० ppm	अधिकतम १०० ppm	अधिकतम १०० ppm
ङ. पारो (Mercury-Hg)	अधिकतम २ ppm	अधिकतम २ ppm	अधिकतम २ ppm

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची -९

प्रस्ताव मूल्यांकनका आधारहरु (दफा ५ को उपदफा (३) संग सम्बन्धित)

पूर्णाङ्कः १००

उत्तिर्णाङ्कः ५०

क्र.स.	विवरण	कूल अंक	कैफियत
१	आवेदकको प्रकार	१०	समूह, सहकारी, निजि फर्म, कृषक
२	आवेदकको व्यावसायिक कृषिमा अनुभव	१०	
३	प्राविधिक एवं भौगोलिक उपयुक्तता	१०	
४	प्रस्तावित कार्यक्रमबाट लाभान्वित कृषक संख्या र सामावेसिता	५	
५	कार्यक्रमका लागि उपलब्ध जग्गाको स्वामित्व	१०	आफ्नै, भाडामा, संस्थाको नाममा, संस्थाको सदस्यको नाममा
६	कार्ययोजनामा प्रस्तावित क्रियाकलापहरुको सान्दर्भिकता र कार्यक्रमसंगको तालमेल	२०	
७	प्रस्तावित कार्यको नविनता	१०	
८	गत आ.व. सोही कार्यक्रममा अनुदान सहयोग प्राप्त गरे/नगरेको	१०	
९	आर्थिक पक्ष तथा साझेदारी लगानी क्षमता	५	प्रस्तावमा उल्लेख हुनु पर्ने
१०	उपलब्ध सुविधा, स्रोत तथा भौतिक पूर्वाधार	१०	सडंक, बिजुली, पानी, लगायतका सुविधा तथा भण्डारण, प्रशोधन लगायतका पूर्वाधार

नोटः कार्यक्रमको प्रकृति अनुरुप मूल्याङ्कन समितिले सूचना प्रकाशन अगावै मूल्याङ्कनको मापदण्ड आवश्यकता अनुसार परिमार्जन र बिस्तृतीकरण एवं सहायक मापदण्ड बनाउन र सोही अनुसार मूल्याङ्कन गर्न सक्नेछ ।

माननीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री

अनुसूची -१०

चालु र पूजिगत प्रकृतिका कार्यक्रमहरुको विवरण (दफा २४ को उपदफा (१) संग सम्बन्धित)

क.स	चालु प्रकृतिका कार्यक्रमहरु	पुँजीगत प्रकृतिका कार्यक्रमहरु
१.	गुणस्तरीय बिउ/बेर्ना/नश्ल लगायतका अन्य उत्पादन सामाग्री	उत्पादन, भण्डारण, प्रशोधन र बजारीकरणसंग सम्बन्धित पूर्वाधार निर्माण
२.	साना तथा ठुला कृषिसँग सम्बन्धित यन्त्र उपकरण, ढुवानी साधन, उन्नत तथा नवीनतम प्रविधिका उपकरणहरु	च्याउ खेतीको लागि वातावरण अनुकुलित प्रविधि सहितको संरचना निर्माण
३.	बाली संरक्षणसंग तथा पोष्ट हर्भेष्टसँग सम्बन्धित उपकरण खरिद	साना सिंचाई संरचना निर्माण तथा मर्मत सुधार, विद्युतीय प्रणालीमा आधारित सिंचाई
४.	माटोको उत्पादकत्व र उर्वराशक्ति बढाउने माटो सुधार सम्बन्धी कार्यक्रमहरु	संरक्षित संरचना निर्माण
५.	कृषिमा नवप्रवर्तन सम्बन्धी कार्यक्रमहरु	
६.	संरक्षित संरचना सामग्री :टनेल प्लाष्टिक, UV प्लाष्टिक	
७.	च्याउ खेतीका लागि अनुकुलित बनाउन आवश्यक पर्ने मेशिनरीहरु जडान	
८.	पुँजीगत प्रकृतिका कायर्क्रममा किटान नभएका अन्य क्रियाकलापहरु	
-	कार्यालयद्वारा शत प्रतिशत अनुदानमा संचालन गरिने चालु प्रकृतिका कार्यक्रमहरुः तालिम, सेमिनार, सर्वेक्षण, उन्नत प्रविधि प्रदर्शन, कृषि तथ्याङ्क संकलन/अद्यावधिक गर्ने कार्यक्रमहरु आदि	

मानतीय प्रकाश श्रेष्ठ
मन्त्री